

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

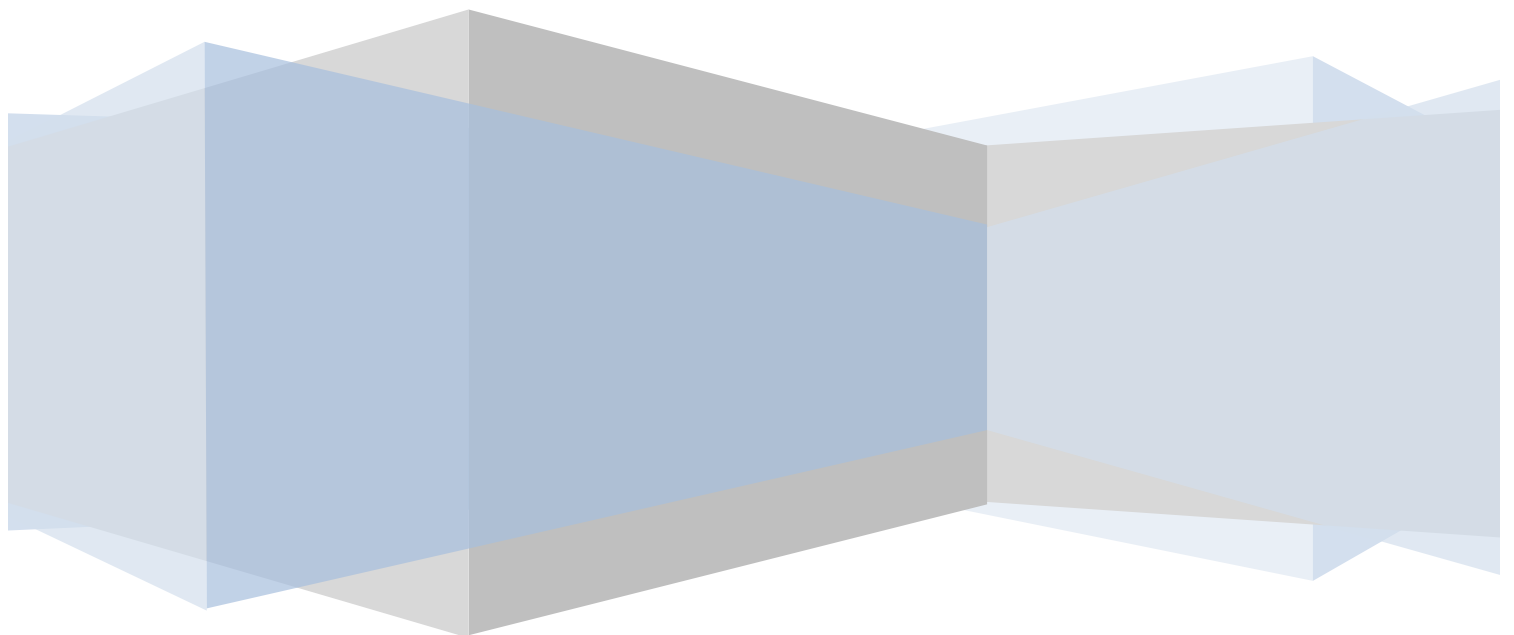
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: «ΤΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ»

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΣΑΜΑΡΤΖΗ
ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΓΚΑΓΚΑ ΙΓΝΑΤΙΑ

ΠΑΤΡΑ 2017

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, θα θέλαμε να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας στις οικογένειες μας για την συμπαράσταση και την ηθική υποστήριξη που μας προσέφεραν καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μας.

Ιδιαίτερα, όμως, ευχαριστίες θα θέλαμε να απονέμουμε στον επιβλέπων καθηγητή μας, τόσο για την υπομονή και την υποστήριξη, όσο και για τις επικοινωνιακές υποδείξεις, που μας έδειξε στην προσπάθεια μας αυτή. Επίσης, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε και όλους τους καθηγητές μας για τις γνώσεις που μας μετέδωσαν όλα αυτά τα χρόνια.

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	0
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
SUMMARY	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΡΟΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ	8
1.1 Έννοια και Περιεχόμενο του Συνδρόμου της Στοκχόλμης.....	8
1.2 Ιστορική Αναδρομή	11
1.3 Συμπτώματα του Συνδρόμου της Στοκχόλμης.....	13
1.4 Στάδια εξέλιξης του Συνδρόμου της Στοκχόλμης.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΡΟΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ	18
2.1 Παράγοντες κινδύνου του Συνδρόμου της Στοκχόλμης	18
2.2 Πρόληψη του Συνδρόμου της Στοκχόλμης σε Κοινωνικό και Οικογενειακό Πλαίσιο.....	24
2.3 Εμπειρική Διάγνωση του Συνδρόμου της Στοκχόλμης	26
2.4 Αντιμετώπιση του Συνδρόμου της Στοκχόλμης.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΜΕΛΕΤΕΣ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΣΘΕΝΩΝ ΜΕ ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ.....	34
3.1 Διεθνές μελέτες ερευνών για το Σύνδρομο της Στοκχόλμης	34
3.2 Διεθνή στατιστικά στοιχεία για το Σύνδρομο της Στοκχόλμης.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ	49
4.1 Ψυχοσύνθεση του θύματος	49

4.2 Θεωρία του Graham για το σύνδρομο της Στοκχόλμης.....	53
4.3 Τραυματική Θεωρία των Dutton και Painter	65
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	69
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	74

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι ένα ψυχολογικό φαινόμενο στο οποίο οι όμηροι εκφράζουν ενσυναίσθηση, συμπάθεια και θετικά συναισθήματα προς τους θύτες τους, μερικές φορές μέχρι το σημείο υπεράσπισης και ταυτοποίησης μαζί τους. Αυτά τα συναισθήματα θεωρούνται γενικά υπό το πρίσμα του κινδύνου που υφίστανται τα θύματα που ουσιαστικά σφάλλουν σχετικά με την έλλειψη καταχρήσεων από τους θύτες τους για μια πράξη καλοσύνης (Minu, 2015).

Οι εξελικτικοί ψυχολόγοι εξηγούν ότι το σύνδρομο της Στοκχόλμης μπορεί να συνδεθεί παρελθοντικά με τους προγόνους μας. Για παράδειγμα, κατά το παρελθόν οι γυναίκες στις κοινωνίες αυτές αντιμετώπιζαν συχνά το πρόβλημα της σύλληψης από μια άλλη φυλή. Αυτές οι γυναίκες είχαν συχνά σκοτώσει τα παιδιά τους και τέθηκαν σε διάφορες καταστάσεις όπου η ζωή τους ήταν σε κίνδυνο. Με την ανάπτυξη ενός δεσμού σε αυτή τη φυλή θα εξασφάλιζαν την επιβίωσή τους. Λόγω της συχνότητας αυτών των απαγωγών η σύλληψη συγκόλλησης εξελίχθηκε σε ένα από τα προσαρμοστικά χαρακτηριστικά στον ανθρώπινο πληθυσμό (Namnyak, et al., 2007).

Το σύνδρομο ενθαρρύνεται σε καταστάσεις εγκληματικότητας επειδή μπορεί να αυξήσει τις πιθανότητες επιβίωσης των ομήρων, αλλά εκείνοι που το βιώνουν συνήθως δεν είναι πολύ συνεργάσιμοι κατά τη διάρκεια διάσωσης ή δίωξης (Peak, et al., 2008).

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι ένα φαινόμενο όπου τα θύματα παρουσιάζουν θετικά συναισθήματα και συναισθήματα προς τους απαγωγείς, στο βαθμό που αναπτύσσουν αρνητικά συναισθήματα προς τις οικογένειές τους, τους φίλους τους ή αυτούς που προσπαθούν να τους απαλλάξουν από αυτή την αιχμαλωσία (Wallace, 2017).

Οι αιτίες του συνδρόμου της Στοκχόλμης είναι η μικρή ευγένεια από τους θύτες, η παρουσία μιας απειλής για τη ζωή, η αντιληπτή αδυναμία να ξεφύγει από την κατάσταση, οπότε το εκάστοτε θύμα θα παρουσιάσει συμπτώματα όπως τα θετικά συναισθήματα προς τον απαγωγέα και θα υποστηρίξει τους λόγους και τη συμπεριφορά των κακοποιών (Wallace, 2017).

Η θεραπεία είναι παρόμοια με αυτή της διαταραχής PTSD, η οικογενειακή θεραπεία και η ομαδική θεραπεία που συνοδεύεται με συμβουλευτική χρησιμοποιείται συχνά για τη θεραπεία αυτού του συνδρόμου (Namnyak, et al., 2007).

Ως εκ τούτου, το σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι ένας μηχανισμός επιβίωσης που υιοθετείται από το θύμα για να προστατεύσει τον εαυτό του από το ακραίο άγχος και το φόβο της αντιληπτικής απειλής από τον κακοποιό ή τον απαγωγέα. Ως εκ τούτου, τα θύματα πιστεύουν ότι με την ανάπτυξη ενός συναισθηματικού δεσμού με τον απαγωγέα θα εξασφαλίσουν την επιβίωση τους και μια μικρή χειρονομία καλοσύνης από το μέρος του απαγωγέα τους κάνει να τον δουν θετικά (Minu, 2015).

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία απαρτίζεται από τέσσερα (4) κεφάλαια και ένα (1) παράθεμα. Το πρώτο κεφάλαιο αφορά τον εννοιολογικό προσδιορισμό του Συνδρόμου της Στοκχόλμης, την ιστορική του αναδρομή, τα συμπτώματα καθώς και τα στάδια εξέλιξης του. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η πρόληψη και η αντιμετώπιση του Συνδρόμου, οι παράγοντες κινδύνου καθώς και η εμπειρική διάγνωση του. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρει διεθνείς μελέτες ερευνών με θέμα το Σύνδρομο της Στοκχόλμης καθώς και διεθνή στατιστικά στοιχεία. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναπτύσσεται η ψυχοσύνθεση του θύματος, η θεωρία του Graham και η τραυματική θεωρία των Dutton και Painter. Έπειτα, παρατίθενται συμπεράσματα και τέλος στο παράθεμα αναπτύσσονται μελέτες περιπτώσεων του Συνδρόμου της Στοκχόλμης με την μέθοδο της νοσηλευτικής διεργασίας.

Λέξεις Κλειδιά: Σύνδρομο της Στοκχόλμης, συμπτώματα, στάδια εξέλιξης, πρόληψη, αντιμετώπιση, μελέτες ερευνών.

SUMMARY

This paper consists of four (4) chapters. The first chapter concerns the conceptual identification of the Stockholm Syndrome, its historical background, its symptoms and its stages of development. The second chapter presents the prevention and treatment of the Syndrome, its risk factors as well as its empirical diagnosis. The third chapter reports international studies on Stockholm syndrome and international statistics. The fourth chapter develops case studies of the Stockholm Syndrome with the nursing process. Finally, conclusions are given.

Key words: *Stockholm syndrome, symptoms, stages of development, prevention, treatment, research studies.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΡΟΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ

1.1 Έννοια και Περιεχόμενο του Συνδρόμου της Στοκχόλμης

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης αφορά ένα ψυχολογικό φαινόμενο όπου σύμφωνα με αυτό οι όμηροι εκφράζουν συμπάθεια και εκδηλώνουν θετικά συναισθήματα προς τους απαγωγείς τους, μερικές φορές σε σημείο που να υπερασπίζονται και να ταυτίζονται με τους απαγωγείς. Γενικά, τα συναισθήματα αυτά θεωρούνται παράλογα υπό το πρίσμα του κινδύνου που υπέστησαν τα θύματα, και ουσιαστικά μπερδεύουν την έλλειψη κακοποίησης από τους απαγωγείς ως μια πράξη καλοσύνης και προστασίας (Adorjan, et al., 2016).

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης θεωρείται μια μορφή τραυματικής συγκόλλησης, όπου δεν απαιτεί απαραίτητα ένα σενάριο ομηρείας, αλλά περιγράφει ισχυρούς συναισθηματικούς δεσμούς οι οποίοι αναπτύσσονται μεταξύ δύο ατόμων (θύματος και θύτη). Μια συχνά χρησιμοποιούμενη υπόθεση για να εξηγήσει το φαινόμενο του συνδρόμου της Στοκχόλμης, βασίζεται στη φροϋδική θεωρία. Πιο αναλυτικά, προτείνει ότι η σύνδεση αφορά στην αντίδραση του ατόμου στο τραύμα του να γίνει θύμα. Η ταύτιση με τον επιτιθέμενο είναι ένας τρόπος που το ίδιο το εγώ υπερασπίζεται τον εαυτό του. Όταν ένα θύμα πιστεύει τις ίδιες αξίες με τον επιτιθέμενο, αυτός παύει να γίνεται αντιληπτός ως απειλή (Mackenzie, 2004).

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης αφορά σύνθετη αντίδραση σε μια τρομακτική κατάσταση και οι ειδικοί δεν συμφωνούν εντελώς για όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ή για τους παράγοντες που καθιστούν μερικούς ανθρώπους περισσότερο ευαίσθητους από άλλους για την ανάπτυξη του. Ένας λόγος για την διαφωνία αυτή είναι ότι θα ήταν ανήθικο να δοκιμάζουμε θεωρίες σχετικά με το

σύνδρομο βασιζόμενοι σε πειράματα επάνω σε ανθρώπους. Τα στοιχεία για την κατανόηση του συνδρόμου προέρχονται από πραγματικές καταστάσεις ομηρίας από το 1973 που διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους όσον αφορά την τοποθεσία, τον αριθμό των εμπλεκόμενων ατόμων και το χρονικό πλαίσιο. Μια άλλη πηγή διαφωνίας αφορά τον βαθμό στον οποίο το σύνδρομο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εξηγήσει άλλα ιστορικά φαινόμενα ή πιο συνηθισμένους τύπους καταχρηστικών σχέσεων. Πολλοί ερευνητές πιστεύουν ότι το σύνδρομο της Στοκχόλμης συμβάλλει στην εξήγηση ορισμένων συμπεριφορών επιζώντων από στρατόπεδα συγκέντρωσης του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, μέλη θρησκευτικών λατρειών, κακοποιημένες συζύγους, σωματικά ή συναισθηματικά κακοποιημένα παιδιά, καθώς και άτομα που έχουν ληφθεί ως όμηροι από εγκληματίες ή τρομοκράτες (Speckhard, et al., 2005).

Επίσης, το Σύνδρομο της Στοκχόλμης απαντάται σε οικογενειακές και διαπροσωπικές σχέσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, όπου το άτομο δέχεται παθητικά απειλή και αναγκάζεται να υποστεί την οποιαδήποτε πράξη προκειμένου να επιβιώσει αλλά και να κερδίσει την εύνοια του «δράστη» λαμβάνοντας έτσι δείγματα αγάπης που θα το βοηθήσουν να συνεχίσει, αρνούμενο όμως πολλές φορές την βοήθεια τον γύρω του (Jameson, 2010).

Τέλος, το σύνδρομο αυτό εμφανίζεται και σε άλλες ομάδες ανθρώπων, όταν υπάρχει σχέση θύτη και θύματος, εξουσιαστή και εξουσιαζόμενου, όπως η κακοποίηση γυναικών και παιδιών, σε θύματα αιμομιξίας, σε φυλακισμένους πολέμου, σε μέλη σεκτών, σε σχέσεις που βασίζονται στην άσκηση εξουσίας και το φόβο, σε σχέσεις εξουσίας και το φόβου, καθώς και σε άτομα που βρίσκονται σε μια σχέση εξουσίας και φόβου συχνά δημιουργούν συναισθηματικούς δεσμούς με το άτομο που τα κακοποιεί (συναισθηματικά, σωματική, ή πνευματικά) (Jameson, 2010).

Οι ψυχίατροι υποστηρίζουν πως το σύνδρομο της Στοκχόλμης μπορεί να εξηγηθεί ως μια απλή τεχνική πλύσης εγκεφάλου. Μπορεί, επίσης, να θεωρηθεί ως μια φυσική αντίδραση ή μηχανισμός άμυνας εκ μέρους των αιχμαλώτων, προκειμένου να διασφαλίσουν την επιβίωσή τους. Είναι η ίδια συναισθηματική αντίδραση που έχουν τα νεογέννητα απέναντι σε μια κυρίαρχη ενήλικη φιγούρα (Namnyak, et al., 2007).

Η ψυχολογική αντίδραση του συνδρόμου της Στοκχόλμης ως συναισθηματικού δεσμάτος δεν δημιουργείται σε κάθε περίπτωση ομηρίας ή σχέσης

κακοποίησης. Φαίνεται ότι υπάρχουν τέσσερις καταστάσεις που καθορίζουν την εμφάνιση του συνδρόμου σε καταστάσεις ομηρίας ή μέσα σε σχέσεις (Mackenzie, 2004):

- Ø Η αίσθηση του θύματος ότι υπάρχει απειλή στην φυσιολογική ή ψυχολογική επιβίωση του ατόμου και η πεποίθηση ότι ο θύτης θα εκτελέσει την απειλή του.
- Ø Η αίσθηση του θύματος ότι υπάρχει μια έστω και μικρή καλοσύνη από τον θύτη προς το θύμα.
- Ø Απομόνωση του θύματος από τη γνώμη άλλων ατόμων εκτός από του θύτη.
- Ø Η αίσθηση του θύματος ότι δεν υπάρχει δυνατότητα να ξεφύγει από αυτή την κατάσταση.

1.2 Ιστορική Αναδρομή

Ο όρος «Σύνδρομο της Στοκχόλμης» προήλθε μετά την ληστεία που έγινε το 1973, σε υποκατάστημα της τράπεζας Kreditbanken στο Norrmalmstorg, στην κεντρική Στοκχόλμη της Σουηδίας. Ο όρος Σύνδρομο της Στοκχόλμης καθιερώθηκε από τον Σουηδό ψυχίατρο και εγκληματολόγο Nils Bejerot που βοήθησε την αστυνομία κατά την επιχείρηση απελευθέρωσης των ομήρων. Κατά την ληστεία αυτή, δύο ένοπλοι άνδρες (Jan-Eric Olsson και Clark Olofsson) εισέβαλαν στην τράπεζα και απήγαγαν τέσσερις υπαλλήλους της τράπεζας (Elisabeth Oldgren, Kristin Enmark, Birgitta Lundblad και τον Sven Safstrom) για έξι μέρες σε θησαυροφυλάκιο της τράπεζας Sveriges Kreditbank. Μετά τη σύλληψη των δραστών, οι όμηροι προσπάθησαν να συλλέξουν χρήματα, για να ενισχύσουν οικονομικά τον δικαστικό αγώνα των απαγωγέων τους και αρνήθηκαν μάλιστα να καταθέσουν εναντίον τους. Τέλος, όταν οι δράστες δικάστηκαν και καταδικάστηκαν σε φυλάκιση, ένας από αυτούς, παντρεύτηκε μια γυναίκα που είχε σαν όμηρο (Cantor, & Price, 2009).

Η μακροχρόνια ψυχολογική έρευνα του περιστατικού αυτού και άλλων παρόμοιων καταστάσεων ομηρίας έχει καταλήξει σε ένα σαφές και χαρακτηριστικό σύνολο συμπτωμάτων για το Σύνδρομο της Στοκχόλμης. Οι όμηροι αρχίζουν να ταυτίζονται με τους εγκληματίες που τους κρατάνε. Αρχικά τουλάχιστον, αυτή η ταύτιση αποτελεί έναν μηχανισμό άμυνας, που βασίζεται (συνήθως ασυνείδητα) στην ιδέα ότι ο εγκληματίας δεν θα βλάψει τον αιχμάλωτο εάν αυτός είναι συνεργάσιμος και ακόμη αν τον υποστηρίζει απόλυτα. Ο αιχμάλωτος προσπαθεί να κερδίσει την εύνοια του εγκληματία με σχεδόν παιδαριώδη τρόπο (Namnyak, et al., 2007).

Ο όμηρος συνήθως αντιλαμβάνεται τις προσπάθειες όσων επιδιώκουν να τον σώσουν, ως ενέργειες που πιθανώς θα τον βλάψουν αντί να επιτύχουν την απελευθέρωσή του. Προσπάθειες διάσωσης μπορεί να μετατρέψουν μία ανεκτή κατάσταση σε θανατηφόρα. Εάν οι σφαίρες της αστυνομίας δεν τον πετύχουν, πολύ πιθανόν θα το κάνουν αυτές που προέρχονται από τον εγκληματία (Namnyak, et al., 2007).

Η μακροχρόνια αιχμαλωσία θεμελιώνει μια ακόμη πιο δυνατή εξάρτηση από τον εγκληματία καθώς γίνεται γνωστός ως ένα ανθρώπινο πλάσμα με τα δικά του προβλήματα και τις δικές του φιλοδοξίες. Ιδιαίτερα σε πολιτικές ή ιδεολογικές καταστάσεις, η μακροχρόνια αιχμαλωσία επιτρέπει στον αιχμάλωτο να εξοικειωθεί

με τις απόψεις του εγκληματία και την ιστορία των αδικημάτων του κατά της αρχής. Ακόμη μπορεί να καταλήξει να πιστεύει ότι η θέση του εγκληματία είναι η δίκαιη (McKenzie, 2008).

Ο αιχμάλωτος επιδιώκει να απομακρυνθεί συναισθηματικά από την κατάσταση με το να αρνείται ότι όντως αυτή συμβαίνει. Έχει την εντύπωση ότι «όλα είναι ένα όνειρο». Άλλοτε πάλι βυθίζεται σε υπερβολικές περιόδους ύπνου ή σε παραισθήσεις στις οποίες σώζεται με μαγικό τρόπο. Μπορεί να προσπαθήσει να ξεχάσει την κατάσταση απασχολώντας τον εαυτό του σε άχρηστες αλλά χρονοβόρες «εργασίες» (Shirley, 2008).

Ανάλογα με το βαθμό της ταύτισης με τον εγκληματία μπορεί να αρνηθεί ότι αυτός έχει άδικο πιστεύοντας ότι οι επίδοξοι σωτήρες του και η επιμονή τους να τιμωρήσουν τον εγκληματία είναι υπεύθυνοι για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται. Συχνά οι άνθρωποι μένουν εμβρόντητοι μπροστά στις ψυχολογικές τους αντιδράσεις. Εκείνοι που υποφέρουν από κατάθλιψη σαστίζουν όταν θυμούνται ότι έχουν σκεφθεί να αυτοκτονήσουν. Ασθενείς που συνέρχονται από βαριές ψυχιατρικές διαταραχές συνήθως σοκάρονται καθώς θυμούνται τα συμπτώματα και τη συμπεριφορά τους κατά τη διάρκεια μίας κρίσης (Shirley, 2008).

1.3 Συμπτώματα του Συνδρόμου της Στοκχόλμης

Τα άτομα τα οποία πάσχουν από το σύνδρομο της Στοκχόλμης υποφέρουν από αναδρομές στο παρελθόν (έντονες αναμνήσεις που σχετίζονται με το τραύμα), εφιάλτες και καχυποψία. Επίσης, παρουσιάζουν αδυναμία και έλλειψη διάθεσης να απολυόσουν πράγματα, τα οποία έκαναν κατά παρελθόν. Τέλος, υπάρχει η πιθανότητα, λόγω ψυχολογικού τραύματος, το θύμα να παλινδρομήσει. Σύμφωνα με τον Φρόιντ, όταν οι άνθρωποι έρχονται αντιμέτωποι με στρεσογόνες καταστάσεις που δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν, υποχωρούν σε πρώιμο στάδιο της ανάπτυξης (Namnyak, et al., 2007).

Ουσιαστικά, το σύνδρομο της Στοκχόλμης θεωρείται μια σύνθετη αντίδραση σε μια απειλητική κατάσταση. Όταν το άτομο δεν αντιδρά να βρει λύσεις στην αδιέξοδη κατάσταση που βιώνει (μαθημένη αβουλησία) τότε μπορεί να παραιτηθεί, να νιώσει ακόμα μεγαλύτερη απόγνωση, άγχος, φόβο καθώς και θλίψη. Αναμφισβήτητα, με το να αρνείται κάποιος ότι βιώνει μια δύσκολη κατάσταση που δεν μπορεί να διαχειριστεί, δεν αγνοεί απλώς την πραγματικότητα, απομακρύνεται από εκείνη (McKenzie, 2008).

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στο σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι ότι οι απαγωγείς μπορεί να πραγματοποιούν μικρές πράξεις καλοσύνης προς τους αιχμαλώτους τους. Η απειλή του θανάτου εξουδετερώνεται από αυτές τις χειρονομίες του απαγωγέα, με αποτέλεσμα πολλές φορές οι απαχθέντες να ταυτίζονται ψυχικά με αυτόν, προκειμένου να επιβιώσουν. Το σύνδρομο της Στοκχόλμης χρειάζεται περίπου τέσσερις ημέρες για να δημιουργηθεί, όμως μπορεί να διαρκέσει για μεγάλο χρονικό διάστημα, αφότου τελειώσει η δοκιμασία που το προκάλεσε (McKenzie, 2008).

Κάθε σύνδρομο διαθέτει τα συμπτώματα ή τις συμπεριφορές του και το Σύνδρομο της Στοκχόλμης δεν αποτελεί εξαίρεση. Τα βασικά συμπτώματα του συνδρόμου της Στοκχόλμης, τα οποία απατώνται σε όλα τα άτομα αφορούν (de Fabrique, et al., 2007):

- Θετικά συναισθήματα από το θύμα προς το θύτη (άτομο που το κακοποιεί ή το ελέγχει).

- Αρνητικά συναισθήματα από το θύμα προς την οικογένειά του, τους φίλους ή τις αρχές.
- Θετικά συναισθήματα από το θύτη προς το θύμα.
- Υποστηρικτική συμπεριφορά από το θύμα προς το θύτη.
- Ανικανότητα του θύματος να καταστρέψει την «σχέση» του με το θύτη.

Ουσιαστικά, τα άτομα με σύνδρομο της Στοκχόλμης παρουσιάζουν τα ίδια συμπτώματα με εκείνα που διαγνώστηκαν με διαταραχή μετατραυματικού στρες (PTSD). Αυτά τα αντίστοιχα συμπτώματα είναι η αϋπνία, οι εφιάλτες, η γενική ευερεθιστότητα, η δυσκολία συγκέντρωσης, η ευκολία έκπληξη, τα συναισθήματα ασυμμετρίας ή σύγχυσης, η αδυναμία να απολαμβάνουν τις προηγούμενες ευχάριστες εμπειρίες, καθώς και η αυξημένη δυσπιστία προς τους άλλους (McKenzie, 2008).

1.4 Στάδια εξέλιξης του Συνδρόμου της Στοκχόλμης

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης πρόκειται για μια ψυχολογική διαταραχή, με την έννοια ότι πρόκειται για μια φυσιολογική αντίδραση σε μία αφύσικη κατάσταση. Το σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι πιο σύνθετη και δύσκολα κατανοητή συναισθηματική κατάσταση κατά την οποία το θύμα αρχίζει να τρέφει θετικά συναισθήματα (έρωτα ή και αγάπης) για τον άνθρωπο που τον κακομεταχειρίζεται, το βιαστή ή τον απαγωγέα του. Στην ουσία πρόκειται για ένα είδος αμυντικού μηχανισμού κατά τον οποίο το θύμα προσκολλάται συναισθηματικά στον πλησιέστερο ισχυρό ενήλικα και επιλέγει παρά τον πόνο και το φόβο που του προκαλεί να παραμείνει πιστό σε αυτόν (Wallace, 2017).

Ο θύτης περνά στο θύμα την αντίληψη ότι οι στοιχειώδεις και αυτονόητες ελευθερίες όπως για παράδειγμα ο ύπνος, το φαγητό, το νερό, η ελευθερία του λόγου, ακόμα και η ίδια η ζωή, όλα θεωρούνται πράξεις καλοσύνης του θύτη, με αποτέλεσμα το θύμα να βασίζει την ελπίδα για βασική επιβίωση εξ ολοκλήρου στην καλή διάθεση του θύτη. Για τον λόγο αυτό το θύμα συναινεί και επιδιώκει να τον ευχαριστεί (Shirley, 2008).

Προκειμένου το θύμα να εξασφαλίσει ευνοϊκότερη μεταχείριση από τον θύτη, αρχίζει να συμφωνεί με τις απόψεις του και ασυνείδητα ταυτίζεται μαζί του. Όσο το θύμα θεωρεί ότι έχει κοινά στοιχεία με τον άνθρωπο που τον κακοποιεί, τόσο τον απενοχοποιεί και εκεί αρχίζει και χιτίζεται η ενσυναίσθηση και η κατανόηση απέναντι στο θύτη. Ο συναισθηματικός δεσμός που δημιουργεί το θύμα απέναντι στο θύτη χαρακτηρίζεται από αντικρουόμενα συναισθήματα χαράς και λύπης. Ακόμα και όταν το θύμα απελευθερωθεί και απομακρυνθεί από το θύτη του, δυσκολεύεται να αποσυνδέσει τα θετικά συναισθήματα που τρέφει για το θύτη. Οι ψυχολόγοι χρησιμοποιούν το σύνδρομο της Στοκχόλμης, προκειμένου να εξηγήσουν συμπεριφορές υποταγής ατόμων που μένουν σε σχέση κακοποίησης και συνεχίζουν να είναι ερωτευμένοι με τον σύντροφο που τους κακοποιεί (Wallace, 2017). Τα άτομα τα οποία βιώνουν ενδοοικογενειακή βία είναι παγιδευμένα σε μια σχέση κακοποίησης, όπως είναι η συνθήκη ομηρίας (de Fabrique, et al., 2007).

Το συναισθηματικό δέσιμο με τον θύτη αποτελεί στην ουσία μια στρατηγική επιβίωσης για τον άνθρωπο που έγινε θύμα κακοποίησης και φόβου. Ουσιαστικά, το Σύνδρομο της Στοκχόλμης αποτελεί κοινή γνώση και συχνά χρησιμοποιείται από την

αστυνομία ως τακτική που αυξάνει τις πιθανότητες επιβίωσης των ομήρων (Vecchi, 2009).

Τέσσερις συνθήκες είναι παρούσες ως θεμέλιο για την ανάπτυξη του Συνδρόμου της Στοκχόλμης:

§ Αντιληπτή ή πραγματική απειλή για την σωματική ή ψυχολογική ακεραιότητα του ατόμου και η ισχυρή πεποίθηση ότι ο δράστης θα πραγματοποιήσει τις απειλές του. Σε αυτό περιλαμβάνονται (Shirley, 2008):

ü Διαβεβαιώσεις του θύτη προς το θύμα ότι μόνο η συνεργασία του τελευταίου θα εξασφαλίσει την ακεραιότητα του ίδιου, της οικογένειας του ή των φίλων του.

ü Ο θύτης αναφέρει ιστορίες ή διηγήσεις βίας, στις οποίες υπήρξε πρωταγωνιστής για να υπενθυμίσει στο θύμα ότι οι συνέπειες είναι σίγουρες εάν δεν συνεργαστεί.

ü Μπορεί να είναι πράγματι γνωστό κάποιο ιστορικό βίας, που οδηγεί το θύμα να πιστεύει ότι θα μπορούσε να είναι ένας επόμενος στόχος.

§ Επίδειξη μιας μικρής καλοσύνης ή κάποιων υποχωρήσεων από τον θύτη προς το θύμα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μικρές χειρονομίες «καλοσύνης», όπως το να επιτρέψει ο δράστης στο θύμα μια επίσκεψη στο μπάνιο ή την παροχή τροφής ή και νερού είναι αρκετό για να αλλάξει την αντίληψη του θύματος προς τον θύτη. Άλλες φορές πάλι, ένα δώρο (συνήθως παρέχεται μετά από ένα επεισόδιο κακοποίησης), μπορεί να θεωρηθεί ως απόδειξη ότι ο δράστης δεν είναι «τόσο κακός» (Ase, 2015).

§ Το θύμα απογομνώνεται από το να έχει άλλες εναλλακτικές: Τα θύματα έχουν την αίσθηση ότι είναι πάντα υπό στενή παρακολούθηση και εποπτεία. Για την επιβίωσή τους, αρχίζουν να υιοθετούν την οπτική του θύτη τους. Αυτή η ανάγκη επιβίωσης και η ταύτιση με τον θύτη, μπορεί να γίνει τόσο έντονη που το θύμα αναπτύσσει θυμό προς εκείνους που προσπαθούν να βοηθήσουν. Σε σοβαρές περιπτώσεις του Συνδρόμου της Στοκχόλμης το θύμα μπορεί να αισθάνεται ότι η επικίνδυνη κατάσταση που βιώνουν οφείλεται σε δικό τους σφάλμα (Ase, 2015).

§ Σαφής και αντικειμενική αδυναμία να ξεφύγουν από την κατάσταση. Ουσιαστικά, τα θύματα μπορεί να έχουν οικονομικές υποχρεώσεις, δυσβάστακτο χρέος, ή αστάθεια στην ζωή τους, σε σημείο που δεν μπορούν να επιβιώσουν μόνα τους. Ο δράστης μπορεί να χρησιμοποιεί απειλές συμπεριλαμβανομένης της αρπαγής των παιδιών, δημόσια έκθεση, ή συνεχών παρενοχλήσεων, που το θύμα θα βιώσει πολύ απειλητικές για την ύπαρξη του (Cantor, & Price, 2009).

Η αντίδραση του ψυχολογικού δεσμού με τον θύτη είναι εφικτό να εντοπιστεί και σε ερωτικές ή σε οικογενειακές σχέσεις, όπου ένα μέλος είναι το θύμα και το άλλο θύτης, ο οποίος με κάποιον τρόπο κακοποιεί το θύμα (Cooper, 2008).

Από ψυχολογική άποψη, το άτομο που γίνεται θύμα και αναπτύσσει συναισθηματικό δέσιμο με τον θύτη του φέρεται, κατά κάποιον τρόπο, κι εντελώς ασυνείδητα, με τον τρόπο που θα λειτουργούσε κι ένα βρέφος, προκειμένου να επιβιώσει (Ase, 2015).

Πολύ συχνά όταν ακούμε για περιπτώσεις ανθρώπων που πέφτουν θύματα κακοποίησης και δεν αντιδρούν, χρησιμοποιούμε τον όρο «Σύνδρομο της Στοκχόλμης» (Adorjan, et al., 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΡΟΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ

2.1 Παράγοντες κινδύνου του Συνδρόμου της Στοκχόλμης

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης έχει αναγνωριστεί πολλά χρόνια πριν και έχει εντοπιστεί σε έρευνες πάνω σε ομήρους, φυλακισμένους ή σε βάνουσες καταστάσεις. Πιο συγκεκριμένα, οι παράγοντες κινδύνου του συνδρόμου αφορούν (Vecchi, 2009):

- Κακοποιημένα παιδιά.
- Γυναίκες που έπεσαν θύματα ξυλοδαρμού - κακοποίησης.
- Αιχμάλωτοι πολέμου.
- Μέλη θρησκειών.
- Θύματα αιμομιξίας.
- Καταστάσεις εγκληματικής ομηρίας.
- Αιχμάλωτοι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης.
- Σχέσεις εξουσίας - εκφοβισμού.

Σύμφωνα με έρευνες, αστυνομικοί έχουν από καιρό γνωρίσει το σύνδρομο αυτό σε καταστάσεις όπου γυναίκες που έπεσαν θύματα ξυλοδαρμού δεν μπορούν να καταγγείλουν το άτομο που τις κακοποίησε. Τουναντίον, καταθέτουν χρηματική εγγύηση για την αποφυλάκιση του συζύγου/φίλου που τις κακοποίησε. Κάποιες φορές μάλιστα, επιτέθηκαν στους αστυνομικούς που έφτασαν προκειμένου να τις σώσουν από μία βίαιη επίθεση (Vecchi, 2009).

Ακόμη, έχει εξακριβωθεί ότι τέσσερις περιπτώσεις ή καταστάσεις βοηθούν ως θεμέλιο στην ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης. Αυτές οι τέσσερις καταστάσεις δύναται να βρεθούν σε σχέσεις ομηρίας και κακοποίησης (Cantor, & Price, 2009):

- Η παρουσία μίας αντιληπτής απειλής για την φυσική ή πνευματική επιβίωση κάποιου και η πίστη ότι ο κακοποιός είναι σε θέση να εκτελέσει την απειλή αυτή. Σε αυτό περιλαμβάνονται: (α) διαβεβαιώσεις του θύτη προς το θύμα ότι μόνο η συνεργασία του τελευταίου θα εξασφαλίσει την ακεραιότητα του ίδιου, της οικογένειας του ή των φίλων του, (β) ο θύτης αναφέρει ιστορίες ή διηγήσεις βίας, στις οποίες υπήρξε πρωταγωνιστής για να υπενθυμίσει στο θύμα ότι οι συνέπειες είναι σίγουρες εάν δεν συνεργαστεί, και (γ) μπορεί να είναι πράγματι γνωστό κάποιο ιστορικό βίας, που οδηγεί το θύμα να πιστεύει ότι θα μπορούσε να είναι ένας επόμενος στόχος.
- Η παρουσία μίας μικρής, αλλά αντιληπτής ευγένειας από τον κακοποιό προς το θύμα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μικρές χειρονομίες «καλοσύνης», όπως το να επιτρέψει ο δράστης στο θύμα μια επίσκεψη στο μπάνιο ή την παροχή τροφής ή και νερού είναι αρκετό για να αλλάξει την αντίληψη του θύματος προς τον θύτη. Άλλες φορές πάλι, ένα δώρο (συνήθως παρέχεται μετά από ένα επεισόδιο κακοποίησης), μπορεί να θεωρηθεί ως απόδειξη ότι ο δράστης δεν είναι «τόσο κακός».
- Απομόνωση από άλλες προοπτικές που δεν αφορούν τον κακοποιό. Τα θύματα έχουν την αίσθηση ότι είναι πάντα υπό στενή παρακολούθηση και εποπτεία. Για την επιβίωσή τους, αρχίζουν να υιοθετούν την οπτική του θύτη τους. Αυτή η ανάγκη επιβίωσης και η ταύτιση με τον θύτη, μπορεί να γίνει τόσο έντονη που το θύμα αναπτύσσει θυμό προς εκείνους που προσπαθούν να βοηθήσουν. Σε σοβαρές περιπτώσεις του συνδρόμου της Στοκχόλμης το θύμα μπορεί να αισθάνεται ότι η επικίνδυνη κατάσταση που βιώνουν οφείλεται σε δικό τους σφάλμα.

- Η αντιληπτή ανικανότητα απόδρασης από την κατάσταση. Τα θύματα μπορεί να έχουν οικονομικές υποχρεώσεις, δυσβάστακτο χρέος, ή αστάθεια στην ζωή τους, σε σημείο που δεν μπορούν να επιβιώσουν μόνα τους. Ο δράστης μπορεί να χρησιμοποιεί απειλές συμπεριλαμβανομένης της αρπαγής των παιδιών, δημόσια έκθεση, ή συνεχών παρενοχλήσεων, που το θύμα θα βιώσει πολύ απειλητικές για την ύπαρξη του.

Άτομα τα οποία βιώνουν συνθήκες ψυχολογικής κακοποίησης στα πλαίσια ψυχολογικής ομηρίας, οι θύτες συμβολίζουν για εκείνους το κλειδί της επιβίωσης. Η αμφισβήτηση έχει εκμηδενιστεί και όλα μοιάζουν μονόδρομος. Ο θύτης προκειμένου να εκφοβίσει και να ελέγξει το θύμα δίνει την εντύπωση του αμείλικτου και αδιάστακτου ανθρώπου απαλλαγμένου από αδυναμίες και φόβο, ικανό για κάθε αποτρόπαιη πράξη. Συνήθως, αυτά τα άτομα βρίσκονται σε απομόνωση. Ασυνείδητα δημιουργείται μια προσκόλληση στον απαγωγέα, γιατί έτσι θεωρούν ότι θα μεγιστοποιήσουν της πιθανότητες επιβίωσης (Cantor, & Price, 2009).

Το δέσιμο ανάμεσα σε θύτη και θύμα συνήθως δημιουργείται όταν κάποια από τα θύματα μοιράζονται ακόμα και προσωπικά τους θέματα, καλλιεργώντας συναισθηματικό μοίρασμα, προκειμένου να προκαλέσουν τον οίκτο του θύτη και να μεγιστοποιήσουν την πιθανότητα επιβίωσης (Cantor, & Price, 2009).

Εξετάζοντας την κάθε περίπτωση είμαστε σε θέση να καταλάβουμε το γεγονός πως το σύνδρομο της Στοκχόλμης αναπτύσσεται τόσο σε ρομαντικές σχέσεις όσο και σε εγκληματικές καταστάσεις αλλά και σε περιπτώσεις ομηρίας (Cantor, & Price, 2009).

Ως όμηρος σε ληστεία τραπεζών, που απειλείται από εγκληματίες με όπλα, είναι εύκολο να κατανοηθεί η αντιληπτή αδυναμία διαφυγής. Σε ρομαντικές σχέσεις, η πεποίθηση ότι δεν μπορεί κανείς να ξεφύγει είναι επίσης πολύ συνηθισμένη. Πολλές σχέσεις καταχρηστικής - ελεγχόμενης σχέσης έχουν την αίσθηση ότι οι σχέσεις κλειδώνονται μεταξύ τους με αμοιβαία οικονομικά ζητήματα και περιουσιακά στοιχεία, αμοιβαίες προσωπικές γνώσεις ή νομικές καταστάσεις. Ακολουθούν ορισμένες συνήθεις περιπτώσεις (Speckhard, et al., 2005):

- Ø Οι σύντροφοι που θέλουν να ελέγχουν την σχέση τους αυξάνουν τις οικονομικές υποχρεώσεις - χρέη στη σχέση στο σημείο που κανένας από τους

δυο δεν μπορεί να επιβιώσει οικονομικά από μόνος του. Τα άτομα αυτά που αισθάνονται ότι ο σύντροφος τους μπορεί να φύγει συχνά αγοράζουν ένα νέο αυτοκίνητο, ισχυριζόμενοι αργότερα ότι δεν μπορούν να πληρώσουν τη διατροφή ή την υποστήριξη των παιδιών λόγω των μεγάλων πληρωμών τους. Ο νόμιμος τερματισμός μιας σχέσης, ιδιαίτερα μια σχέση με καυγάδες, δημιουργεί συχνά σημαντικά προβλήματα.

- Ø Ένας σύζυγος ο οποίος έχει ένα εισόδημα που είναι «κρυφό» ή διατηρείται μέσω νομικά αμφισβητήσιμων καταστάσεων διατρέχει τον κίνδυνο οι πηγές εισοδήματος να διερευνηθούν ή να δημοσιοποιηθούν με αποτέλεσμα το διαζύγιο. Ο σύζυγος τότε γίνεται πιο αναστατωμένος σχετικά με την πιθανή δημόσια έκθεση των επιχειρηματικών του ρυθμίσεων από την απώλεια της σχέσης.
- Ø Ο σύζυγος χρησιμοποιεί συχνά ακραίες απειλές, συμπεριλαμβανομένης της απειλής να απομακρύνει τα παιδιά από το κράτος, απειλώντας να εγκαταλείψει τη δουλειά ή την επιχείρηση του παρά να πληρώσει τη διατροφή, απειλώντας με την έκθεση του κοινού στα προσωπικά ζητήματα του θύματος ή εξασφαλίζοντας στο θύμα ότι ποτέ δεν θα έχουν ειρηνική ζωή λόγω της παρενόχλησης χωρίς διακοπή. Σε σοβαρές περιπτώσεις, ο σύζυγος είναι δυνατόν να απειλήσει με μια ενέργεια που θα υποβαθμίσει την υποστήριξη του θύματος, όπως για παράδειγμα «Θα κάψω το αυτοκίνητό σου». Οι σύζυγοι αυτοί συχνά κρατούν το θύμα κλειδωμένο στη σχέση με σοβαρή ενοχή - απειλητική αυτοκτονία αν το θύμα φεύγει.
- Ø Το θύμα ακούει «Θα σκοτώσω τον εαυτό μου μπροστά στα παιδιά», «Θα βάλω στον εαυτό μου στη φωτιά στην μπροστινή αυλή» ή «Τα παιδιά μας δεν θα έχουν πατέρα ή μητέρα αν με εγκαταλείψετε».
- Ø Στις σχέσεις με έναν καταχραστή, το θύμα έχει επίσης βιώσει μια απώλεια αυτοεκτίμησης, αυτοπεποίθησης και ψυχολογικής ενέργειας. Το θύμα μπορεί να αισθάνεται πάρα πολύ καταθλιπτικό για να φύγει. Επιπλέον, οι υπεύθυνοι συχνά δημιουργούν ένα είδος εξάρτησης ελέγχοντας τα θύματα οικονομικά, τοποθετώντας στο όνομα τους αυτοκίνητα, σπίτια και εξαλείφοντας

οποιαδήποτε περιουσιακά στοιχεία ή πόρους που μπορεί να χρησιμοποιήσει το θύμα για να φύγει.

- Ø Όταν οι γονείς προχωρούν σε διαζύγιο, ένας έφηβος μπορεί να προσκολληθεί σε ένα άτομο που το ελέγχει και αισθάνεται μπορεί να σταθεροποιήσει τη ζωή του. Ακόμη, οι πρωτοετείς στο κολέγιο μπορεί να προσελκύνονται από τον έλεγχο των ατόμων που υπόσχονται να τους βοηθήσουν να επιβιώσουν ζώντας μακριά από το σπίτι σε μια πανεπιστημιούπολη κολλεγίων.

Στις ανθυγιεινές σχέσεις και σίγουρα στο Σύνδρομο της Στοκχόλμης υπάρχει μια καθημερινή ανησυχία. Το πρόβλημα είναι οποιοδήποτε άτομο, ομάδα, κατάσταση, σχόλιο, περιστασιακή ματιά που μπορεί να προκαλέσει ερέθισμα ή ορμητική κατάχρηση από τον θύτη ή τον κακοποιό (Speckhard, et al., 2005).

Για να επιβιώσει το θύμα, το «πρόβλημα» πρέπει να αποφευχθεί με κάθε κόστος. Το θύμα πρέπει να ελέγχει καταστάσεις που προκαλούν προβλήματα. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την αποφυγή της οικογένειας, των φίλων, των συναδέλφων και όσων μπορούν να δημιουργήσουν «προβλήματα» στην εκάστοτε καταχρηστική σχέση (Speckhard, et al., 2005).

Το θύμα δεν μισεί την οικογένεια και τους φίλους. Αποφεύγουν μόνο το «πρόβλημα». Το θύμα καθαρίζει επίσης το σπίτι, χαλαρώνει τα παιδιά, αποφεύγει ορισμένα θέματα και προλαμβάνει κάθε ζήτημα του θύτη ή της κατάχρησης σε μια προσπάθεια αποφυγής του «προβλήματος». Σε αυτή την περίπτωση, τα παιδιά που είναι θορυβώδη γίνονται «πρόβλημα». Οι αγαπημένοι και οι φίλοι είναι πηγές «προβλημάτων» για το θύμα που προσπαθεί να αποφύγει τη λεκτική ή φυσική επιθετικότητα (Speckhard, et al., 2005).

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης παράγει έναν ανθυγιεινό δεσμό με τον εκάστοτε ελεγκτή της κατάστασης και τον κακοποιό. Αυτός είναι ο λόγος που πολλά θύματα εξακολουθούν να υποστηρίζουν έναν δράστη μετά τη λήξη της σχέσης (McKenzie, 2008).

Είναι επίσης ο λόγος για τον οποίο συνεχίζουν να βλέπουν «την καλή πλευρά» ενός καταχρηστικού ατόμου και εμφανίζονται συμπονετικοί σε κάποιον που έχει πραγματοποιήσει κατάχρηση διανοητικά και μερικές φορές και σωματικά (McKenzie, 2008).

2.2 Πρόληψη του Συνδρόμου της Στοκχόλμης σε Κοινωνικό και Οικογενειακό Πλαίσιο

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης αποτελεί μία σύνθετη αντίδραση σε μία απειλητική κατάσταση. Η μαθημένη αβουλησία που εκδηλώνει το άτομο που αντιμετωπίζει τέτοιες καταστάσεις άγχους, φόβου και θλίψης είναι ωστόσο μία πολύ επικίνδυνη κατάσταση καθώς όποιο και αν είναι το εμπόδιο που θα εμφανιστεί στη ζωή του εκάστοτε ατόμου, με το να παραιτηθεί, όχι απλά αρνείται την πραγματικότητα αλλά απομακρύνεται από εκείνη (McKenzie, 2008).

Εν κατακλείδι, αυτό το οποίο χρήζει προσοχής είναι η πρόληψη. Μέσα από μία ουμανιστική και όχι χρησιμοθηρική εκπαίδευση, τα παιδιά μπορούν να μάθουν αρχικά από τους γονείς και έπειτα από το σχολικό περιβάλλον το πώς να αναγνωρίζουν οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης και κυρίως να χτίζουν υγιείς ψυχικά προσωπικότητες ικανές να δημιουργούν ισορροπημένες συναισθηματικά διαπροσωπικές σχέσεις (Vecchi, 2009).

Η πρόγνωση είναι γενικά καλή, αλλά η διάρκεια της θεραπείας που απαιτείται εξαρτάται από διάφορες μεταβλητές όπως η φύση της κατάστασης ομήρων, η διάρκεια της κρίσης και η γενική αντιμετώπιση του ατόμου και οι προηγούμενες εμπειρίες τραύματος (Minu, 2015).

Ουσιαστικά, η πρόληψη του συνδρόμου της Στοκχόλμης στο επίπεδο της ευρύτερης κοινωνίας περιλαμβάνει την περαιτέρω ανάπτυξη δεξιοτήτων παρέμβασης κρίσεων εκ μέρους των αρχών επιβολής του νόμου καθώς και στρατηγικές για την πρόληψη των απαγωγών ή των περιπτώσεων ομηρίας. Η πρόληψη σε ατομικό επίπεδο είναι δύσκολη από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, επειδή οι ερευνητές δεν μπόρεσαν να εντοπίσουν όλους τους παράγοντες που μπορούν να θέσουν ορισμένα άτομα σε μεγαλύτερο κίνδυνο από άλλα (McKenzie, 2008).

Επιπλέον, οι ερευνητές διαφωνούν σχετικά με τους συγκεκριμένους ψυχολογικούς μηχανισμούς που εμπλέκονται στο σύνδρομο της Στοκχόλμης. Μερικοί θεωρούν το σύνδρομο ως μια μορφή παλινδρόμησης (επιστροφή σε παιδαριώδη πρότυπα σκέψης ή δράσης) ενώ άλλοι το εξηγούν από την άποψη της συναισθηματικής παράλυσης («παγωμένου τρόμου») ή της ταύτισης με τον

επιτιθέμενο (Speckhard, et al., 2005, McKenzie, 2008, Cantor, & Price, 2009, Vecchi, 2009, Minu, 2015).

2.3 Εμπειρική Διάγνωση του Συνδρόμου της Στοκχόλμης

Από ψυχολογική άποψη, το άτομο που γίνεται θύμα και αναπτύσσει συναισθηματικό δέσιμο με τον θύτη του φέρεται, κατά κάποιον τρόπο, κι εντελώς ασυνείδητα, με τον τρόπο που θα λειτουργούσε κι ένα βρέφος, προκειμένου να επιβιώσει (Namnyak, et al., 2007).

Το βρέφος συνδέεται, δημιουργεί συναισθηματικό δεσμό με έναν ενήλικα προκειμένου να μεγιστοποιήσει τις πιθανότητές του να το φροντίσει αυτός ο ενήλικας κι έτσι να επιβιώσει. Βάσει ενός ανάλογου μηχανισμού, το θύμα αναπτύσσει έναν συναισθηματικό δεσμό ή ψυχολογικό δέσιμο με τον θύτη του, γιατί αυτός είναι ένας τρόπος να αυξήσει τις πιθανότητές του να επιβιώσει (Namnyak, et al., 2007).

Οι ψυχίατροι υποστηρίζουν πως το σύνδρομο της Στοκχόλμης μπορεί να εξηγηθεί ως μια απλή τεχνική πλύσης εγκεφάλου. Μπορεί, επίσης, να θεωρηθεί ως μια φυσική αντίδραση ή μηχανισμός άμυνας εκ μέρους των αιχμαλώτων, προκειμένου να διασφαλίσουν την επιβίωσή τους. Είναι η ίδια συναισθηματική αντίδραση που έχουν τα νεογέννητα απέναντι σε μια κυρίαρχη ενήλικη φιγούρα (Namnyak, et al., 2007).

Η ψυχολογική αυτή αντίδραση του συναισθηματικού δεσίματος δε δημιουργείται σε κάθε περίπτωση ομηρίας ή σχέσης κακοποίησης. Φαίνεται ότι υπάρχουν τέσσερις καταστάσεις που καθορίζουν την εμφάνιση του συνδρόμου σε καταστάσεις ομηρίας ή μέσα σε σχέσεις (Namnyak, et al., 2007):

- Ø Η αίσθηση του θύματος ότι υπάρχει απειλή στην φυσιολογική ή ψυχολογική επιβίωση του ατόμου και η πεποίθηση ότι ο θύτης θα εκτελέσει την απειλή του.
- Ø Η αίσθηση του θύματος ότι υπάρχει μια έστω και μικρή καλοσύνη από τον θύτη προς το θύμα.
- Ø Απομόνωση του θύματος από τη γνώμη άλλων ατόμων εκτός από του θύτη..

Ø Η αίσθηση του θύματος ότι δεν υπάρχει δυνατότητα να ξεφύγει από αυτή την κατάσταση.

Οι γενικές κατευθυντήριες γραμμές διάγνωσης του συνδρόμου της Στοκχόλμης βασίζονται στα παρακάτω χαρακτηριστικά (Namnyak, et al., 2007):

- Στο θύμα προφανώς έχει δοθεί μια «επιλογή», δηλαδή ή η αρρωστημένη «σχέση» με τον θύτη του ή η σχέση με την οικογένεια του. Επειδή το θύμα τελικώς πιστεύει ότι η επιλογή της οικογένειας θα οδηγήσει σε αρνητικές συνέπειες, η οικογένεια έρχεται πάντα δεύτερη.
- Το θύμα μιας τέτοιας κατάστασης είναι έτοιμο να πει ότι η οικογένεια του προσπαθεί να καταστρέψει την σχέση που έχει με τον θύτη του. Ουσιαστικά, όσο περισσότερο πιέζουν ψυχολογικά το θύμα, τόσο περισσότερο θα είναι έκδηλη αυτή η αντίδραση του θύματος.

Για την αξιολόγηση του Συνδρόμου της Στοκχόλμης, το FBI χρησιμοποιεί συγκεκριμένα κριτήρια. Αυτά τα κριτήρια δημιουργήθηκαν χρησιμοποιώντας τα χαρακτηριστικά σχέσης και τους παράγοντες κατάστασης που αποφασίστηκαν από το FBI και το Ιατρικό Λεξικό ως κεντρικά για μια περίπτωση του Συνδρόμου της Στοκχόλμης. Πιο αναλυτικά (Peak, et al., 2008):

Πίνακας 1: Αξιολόγηση Συνδρόμου της Στοκχόλμης σύμφωνα με το FBI και το Ιατρικό Λεξικό.

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΩΝ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ	ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΘΥΤΗ
Αρνητικά συναισθήματα απέναντι στην	Η σκέψη της αστυνομίας χαρακτηρίζεται λάθος ή	Συνήθως παρόντες.

<p>αστυνομία ή σε άλλη αρχή.</p>	<p>κακή, υπερασπίζοντας την εγκληματική ενέργεια που συμβαίνει ως ηθικά αποδεκτή, χωρίς να ζητά βοήθεια από τις αρχές όταν είναι διαθέσιμες.</p>	
<p>Θετικά συναισθήματα απέναντι στον θύτη.</p>	<p>Έχοντας συναισθήματα αγάπης δεν θέλουν να αφήσουν τους απαγωγείς, πιστεύοντας ότι οι ενέργειες τους είναι ηθικά αποδεκτές ή δικαιολογημένες.</p>	<p>Μάλλον είναι παρών.</p>

<p>Θετικά συναισθήματα στους ομήρους από τους απαγωγείς.</p>	<p>Εκφράζοντας αγάπη στα θύματα με λόγια, χειρονομίες, δώρα ή άλλες πράξεις ή υλικά αντικείμενα.</p>	<p>Συνήθως παρών.</p>
--	--	-----------------------

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ	ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΘΥΤΗ
Δείχνει καλοσύνη στα θύματα.	Παρόμοια με τα θετικά συναισθήματα των θυτών στα θύματα. Εκφράζοντας αγάπη με οποιονδήποτε τρόπο που θα ωφελήσει τα θύματα. Αυτή η κατηγορία είναι πιο συγκεκριμένη στις φυσικές πράξεις από ότι με λέξεις ή χειρονομίες.	Συνήθως παρών.
Η κατάσταση διαρκεί για σημαντικό χρονικό διάστημα.	Η κατάσταση συνεχίζεται τουλάχιστον για λίγες μέρες, αλλά μπορεί να θεωρηθεί ότι διαρκεί μήνες ή χρόνια.	Συνήθως παρόντες.

Οι δράστες είναι σε επαφή με τα θύματα.	Τα θύματα δεν είναι απομονωμένα και συμμετέχουν σε τακτική επαφή με τους δράστες, η επαφή αυτή μπορεί να είναι θετική ή αρνητική.	Συνήθως παρόντες.
---	---	-------------------

Όσον αφορά την αξιολόγηση για να δηλώσει ότι μια περίπτωση έχει σημάδια συνδρόμου της Στοκχόλμης, το θύμα πρέπει να έχει θετικά συναισθήματα απέναντι στον αιχμαλωτισμό και θα έχει επίσης δύο από τα χαρακτηριστικά σχέσης και κατάστασης (Peak, et al., 2008).

Χρησιμοποιώντας τα παραπάνω κριτήρια 12 ξεχωριστές μελέτες αναλύθηκαν για απόδειξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης και τα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι το σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι ή δεν αποτελεί νόμιμη διάγνωση και όχι μόνο μια μορφή ψυχολογίας με βάση τα μέσα ενημέρωσης. Μερικά από τα ευρήματα τους ήταν ότι το σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι συνήθως ευθυγραμμισμένο με τη σοβαρότητα της απομόνωσης και της εξαθλίωσης μιας εμπειρίας αλλά δεν έχει καμία συσχέτιση στην ανάπτυξη της διαταραχής PTSD (Peak, et al., 2008).

2.4 Αντιμετώπιση του Συνδρόμου της Στοκχόλμης

Είναι σημαντικό ότι το πρόσωπο που πάσχει από το σύνδρομο της Στοκχόλμης βλέπουν έναν εξειδικευμένο γιατρό ή έναν ψυχολόγο, για να αναπτύξει μια στρατηγική που σας επιτρέπει να ξεπεραστεί αυτή η κατάσταση. Η συμμετοχή των επαγγελματιών της υγείας είναι απαραίτητη σε αυτές τις περιπτώσεις (Vecchi, 2009).

Οι οδηγίες που δίνονται από τους επαγγελματίες υγείας στα μέλη της οικογένειας του ατόμου που πάσχει από το σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι οι ακόλουθες (Vecchi, 2009):

Μην επιμένετε.

Τα άτομα που πάσχουν από το σύνδρομο της Στοκχόλμης αποτυγχάνουν να δουν την πολυπλοκότητα της κατάστασης. Μην προσπαθήσετε να την πείσει για το τι θα συμβεί, ή να προσπαθήσετε να αναγκάσετε το άτομο να αλλάξει τον τρόπο που σκέφτεται. Απλά να του μιλάτε και ήσυχα να εξηγείται την άποψή σας.

Δείξτε την αγάπη σας.

Προσπαθήστε να δείξετε την αγάπη και τη συγκράτηση σας. Θα πρέπει να μεταδίδεται την εμπιστοσύνη, έτσι ώστε να μην αντιμετωπίζετε ως εχθρός.

Προσπαθήστε να κρατήσετε επαφή.

Συχνά σε αυτή την κατάσταση, το άτομο τείνει να απομονωθούν, έτσι είναι σημαντικό να προσπαθήσουμε να διατηρηθεί η επικοινωνία.

Ηρεμία.

Συχνά, η κατάσταση αυτή δημιουργεί ανικανότητα. Κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό να επικρατεί κατάσταση ηρεμίας και υπομονής.

Αναζητήστε πληροφορίες για αυτό το θέμα.

Συχνά, τα τοπικά κέντρα υγείας προσφέρουν συμβουλές σχετικά με το θέμα και μπορεί να βοηθήσει στην επίλυση αυτής της κατάστασης.

Ακούστε.

Σε αυτό το χρονικό διάστημα, θα πρέπει να διατηρήσετε τον έλεγχο των συναισθημάτων, δεν θα πρέπει να γίνονται αντιληπτά συναισθήματα θυμού ή απελπισίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΜΕΛΕΤΕΣ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΣΘΕΝΩΝ ΜΕ ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ

3.1 Διεθνές μελέτες ερευνών για το Σύνδρομο της Στοκχόλμης

Σύμφωνα με επιστημονικές έρευνες, το σύνδρομο της Στοκχόλμης αφορά γενικά τραυματικές εμπειρίες που δημιουργούνται από συνθήκες που προάγουν μια σχέση απόλυτης εξουσίας του θύτη και την ενστικτώδη αντίδραση επιβίωσης του θύματος (Mackenzie, 2004).

Μερικοί αλλά όχι όλοι οι ειδικοί πιστεύουν ότι ορισμένα άτομα μπορεί να είναι πιο ευαίσθητα στο σύνδρομο της Στοκχόλμης από άλλα. Οι ειδικοί δεν συμφωνούν καν για όλα τα χαρακτηριστικά του συνδρόμου. Οι περισσότεροι ειδικοί συμφωνούν σε τρία συγκεκριμένα κεντρικά χαρακτηριστικά του συνδρόμου. Το πρώτο είναι ότι οι όμηροι έχουν αρνητικά συναισθήματα για την αστυνομία ή άλλες αρχές. Δεύτερον, οι όμηροι έχουν θετικά συναισθήματα απέναντι στον κατακτητή ή τους κατακτητές τους. Τρίτον και τελευταίοι οι κατακτητές αναπτύσσουν θετικά συναισθήματα προς τους ομήρους (Mackenzie, 2004).

Άτομα που βρίσκονται σε μια σχέση εξουσιάζοντος - εξουσιάζομενου, υπό την απειλή του φόβου, συχνά δημιουργούν συναισθηματικούς δεσμούς με το άτομο που τα κακοποιεί (σωματικά, ή ψυχικά). Αυτή η ταύτιση αποτελεί έναν μηχανισμό άμυνας, που βασίζεται (συνήθως ασυνείδητα) στην ιδέα ότι ο εγκληματίας δεν θα βλάψει τον αιχμάλωτο εάν αυτός είναι συνεργάσιμος και ακόμη περισσότερο αν τον υποστηρίζει απόλυτα. Ο αιχμάλωτος προσπαθεί να κερδίσει την εύνοια του εγκληματία με σχεδόν παιδαριώδη τρόπο. Ο όμηρος συνήθως αντιλαμβάνεται τις προσπάθειες όσων επιδιώκουν να τον σώσουν, ως ενέργειες που πιθανώς θα τον βλάψουν αντί να επιτύχουν την απελευθέρωσή του. Προσπάθειες διάσωσης μπορεί να μετατρέψουν μία ανεκτή κατάσταση σε θανατηφόρα. Εν τέλη, το συναισθηματικό δέσιμο με έναν κακοποιό είναι στην πραγματικότητα μία στρατηγική επιβίωσης για τα θύματα κακοποίησης και εκφοβισμού (Jameson, 2010).

Οι ψυχίατροι υποστηρίζουν πως το σύνδρομο της Στοκχόλμης μπορεί να εξηγηθεί ως μια απλή τεχνική πλύσης εγκεφάλου. Μπορεί, επίσης, να θεωρηθεί ως

μια φυσική αντίδραση ή μηχανισμός άμυνας εκ μέρους των αιχμαλώτων, προκειμένου να διασφαλίσουν την επιβίωσή τους. Είναι η ίδια συναισθηματική αντίδραση που έχουν τα νεογέννητα απέναντι σε μια κυρίαρχη ενήλικη φιγούρα (Cantor, & Price, 2009).

Οι στρατιωτικοί συνήθως χρησιμοποιούν αυτή τη μορφή πλύσης εγκεφάλου για να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη και τους δεσμούς ανάμεσα στα άτομα που είναι μέλη μιας στρατιωτικής μονάδας (Cantor, & Price, 2009).

Το «Σύνδρομο της Στοκχόλμης» απαντάται επίσης σε οικογενειακές καθώς και σε διαπροσωπικές σχέσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, όπου το άτομο δέχεται παθητικά απειλή και αναγκάζεται να υποστεί την οποιαδήποτε πράξη προκειμένου να επιβιώσει αλλά και να κερδίσει την εύνοια του «δράστη» λαμβάνοντας με τον τρόπο αυτό δείγματα αγάπης που θα το βοηθήσουν να συνεχίσει, αρνούμενο όμως πολλές φορές την βοήθεια των γύρω του (Carver, 2011).

Ο κακοποιός μπορεί να είναι ο σύζυγος ή η σύζυγος, ο φίλος ή η φίλη, ο πατέρας ή η μητέρα, ή οποιονδήποτε άλλο ρόλο ελέγχου ή εξουσίας κατέχει ο κακοποιός. Είναι σημαντικό να κατανοηθούν τα στοιχεία του Συνδρόμου της Στοκχόλμης καθώς σχετίζονται με σχέσεις ελέγχου και κακοποίησης. Από τη στιγμή που το σύνδρομο γίνει κατανοητό, είναι πιο εύκολο να καταλάβουμε γιατί τα θύματα υποστηρίζουν, αγαπούν, και ακόμη υπερασπίζονται τους κακοποιούς τους. Κάθε σύνδρομο διαθέτει τα συμπτώματα ή τις συμπεριφορές του και το Σύνδρομο της Στοκχόλμης δεν αποτελεί εξαίρεση (Carver, 2011).

Πολλές φορές ο δεσμός που μπορεί να αναπτυχθεί ανάμεσα σε έναν όμηρο και τον απαγωγέα μπορεί να είναι εξαιρετικά ισχυρός. Μια γυναίκα που κρατήθηκε αιχμάλωτη κατά τη διάρκεια μιας ληστείας κατέληξε να δημιουργήσει σχέση με τον απαγωγέα της και να διαλύσει τον αρραβώνα της με έναν άλλο άνδρα. Μετά τη ληστεία, συνέχισε να βρίσκεται σε επαφή με τον απαγωγέα της, ακόμα κι όταν αυτός βρισκόταν στη φυλακή (Carver, 2011).

Αν και το Σύνδρομο της Στοκχόλμης συμβαίνει συχνά κατά τη διάρκεια μιας λήψης ομήρων, διάφορες έρευνες απέδειξαν ότι ο θετικός συναισθηματικός δεσμός μεταξύ κακοποιών και ομήρων είναι συχνά πολύ ισχυρός. Μπορεί ακόμη και να

επεκταθεί μετά την απελευθέρωση των ομήρων από την απαγωγή. Το σύνδρομο της Στοκχόλμης μπορεί να χρησιμεύσει ως ένας χρήσιμος μηχανισμός τόσο για τους ομήρους όσο και για τους κακοποιούς κατά τη διάρκεια της λήψης ομήρων. Δηλαδή, μπορεί να βοηθήσει τους ομήρους να επιβιώσουν και ταυτόχρονα μπορεί να βοηθήσει τον κακοποιό να χειριστεί την κατάσταση και να μειώσει την πιθανότητα σύλληψης του (Cantor, & Price, 2009).

Σύγχρονη έρευνα έδειξε ότι τα συναισθήματα θυμού και εχθρότητας εναντίον του ομήρου είναι επικίνδυνα και θα μπορούσαν έτσι να κάνουν το σύνδρομο της Στοκχόλμης μια κατάσταση διατήρησης της ζωής για το θύμα. Αν και υπάρχουν δύο μειονεκτήματα του συνδρόμου. Πρώτον, οι αρχές δεν μπορούν να εμπιστευτούν τους ομήρους ότι τους παρέχουν σωστές πληροφορίες ή ότι το θύμα θα τους βοηθήσει σε ένα σχέδιο διάσωσης. Δεύτερον, όταν λήγει ο ομηρία, ο όμηρος μπορεί να αισθάνεται ενοχή ή ντροπή, λόγω της προηγούμενης συμπεριφοράς προς τον κακοποιό (Jameson, 2010).

Ο Symonds (1980) ισχυρίστηκε ότι ένας όμηρος βιώνει τη φάση διαπραγμάτευσης μεταξύ του αποδέκτη ομήρων και τρίτων ως πολύ αγχωτικό και επικίνδυνο. Ο όμηρος ερμηνεύει τη διαπραγμάτευση σχετικά με τις απαιτήσεις της απελευθέρωσης του ως κίνδυνο του. Ο όμηρος θεωρεί ότι οι διαπραγματευτές είναι αδιάφοροι και απορρίπτονται προς αυτόν, αν δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του κακοποιού. Ο συνδυασμός της απειλητικής για τη ζωή του συμπεριφοράς αυτών που προσπαθούν να διαπραγματευτούν την απελευθέρωση των ομήρων και του κακοποιού που υπόσχεται να απελευθερώσει τον όμηρο χωρίς να του προκαλέσει βλάβη, δημιουργεί τη δυνατότητα για ένα θύμα να αναπτύξει το Σύνδρομο της Στοκχόλμης.

Ο Kuleshnyk (1984) ισχυρίστηκε ότι το σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι πιο πιθανό να συμβεί στα θύματα όταν το συμβάν ομηρίας διαρκεί περισσότερο. Ωστόσο, το επεισόδιο ομηρίας στις 23 Οκτωβρίου 2002, στο Σπίτι Πολιτισμού της Μόσχας Ντουμπρόβκα αποδείχτηκε ως διαφορετική κατάσταση. Η εκδήλωση αυτή χρειάστηκε μόνο εβδομήντα δύο ώρες, μέχρις ότου οι ρωσικές ειδικές δυνάμεις έριξαν το θέατρο και συνέλαβαν τους κακοποιούς. Ακόμη, υπήρξαν θύματα που υπέφεραν από το σύνδρομο. Περίπου 800 άτομα λήφθηκαν όμηροι. Από αυτούς τους ανθρώπους, 130 άτομα έχασαν τη ζωή τους, εκ των οποίων 5 από αυτά σκοτώθηκαν

απευθείας από τους κακοποιούς. Άλλοι άνθρωποι πέθαναν εξαιτίας του αδιευκρίνιστου αερίου που χρησιμοποίησαν οι ρωσικές ειδικές δυνάμεις πριν μπουν στο θέατρο. Έντεκα από τα θύματα της εκδήλωσης συμμετείχαν σε συνέντευξη από τους Speckhard et al. (2005) και διαπίστωσαν ότι 10 από τα υποκείμενα πράγματι υπέφεραν από το σύνδρομο της Στοκχόλμης.

Οι Speckhard et al. (2005) πίστευαν ότι το σύνδρομο εμφανίστηκε σε ομήρους για δύο λόγους. Πρώτον, οι κακοποιοί δεν χρησιμοποίησαν καμία βίαιη συμπεριφορά, εκτός εάν οι όμηροι δεν τους άκουγαν. Δεύτερον, οι όμηροι και οι κακοποιοί συνομίλησαν μεταξύ τους κατά τη διάρκεια της λήψης ομήρων. Δεν πραγματοποιήθηκε μεγάλη έρευνα για το πώς ακριβώς προκύπτει το φαινόμενο.

Ωστόσο, ο Carver (2011) ανέφερε κάποιες προϋποθέσεις που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξη του Συνδρόμου της Στοκχόλμης. Η παρουσία μιας αντιληπτικής απειλής για τη σωματική ή ψυχολογική επιβίωση ενός ατόμου και η πεποίθηση ότι ο δράστης θα εκτελέσει την απειλή, την παρουσία της αντίληψης της μικρής καλοσύνης από τον καταχραστή στο θύμα, την απομόνωση από άλλες προοπτικές εκτός από εκείνες του καταχρηστικού και την αντιληπτή αδυναμία να ξεφύγει από την κατάσταση.

Η έρευνα των Favaro et al. (2000) έδειξε ότι η ανάπτυξη του Συνδρόμου της Στοκχόλμης θα μπορούσε να προβλεφθεί από το πόση ταπείνωση και στέρηση θα έπρεπε να υπομείνει το θύμα. Τα θύματα που υπέφεραν από το σύνδρομο της Στοκχόλμης είχαν υποστεί σημαντικά περισσότερη ταπείνωση και στέρηση από τα θύματα των ληφθέντων ομήρων που δεν υπέφεραν από αυτό.

Διαφορετικές μελέτες, οι περισσότερες από τις οποίες βασίστηκαν σε συνεντεύξεις θυμάτων, έδειξαν ότι το σύνδρομο της Στοκχόλμης ήταν περισσότερο κανόνας παρά εξαίρεση σε θύματα ομηρίας (de Fabrique, et al., 2007, Shirley, 2008, Cooper, 2008).

Ο Carver (2011) υποστήριξε ότι οι διαπραγματευτές των ομήρων στην αστυνομία βλέπουν σήμερα το φαινόμενο όχι τόσο ασυνήθιστο πια. Μια πειραματική έρευνα με την επίδραση του Συνδρόμου της Στοκχόλμης έδειξε ότι τα θύματα που είχαν θετικό δεσμό με τον ληστή ομήρων προσαρμόστηκαν καλύτερα στην κατάσταση ομηρίας.

Σύμφωνα με τον Carver (2011), οι αστυνομικοί διαπραγματευτές ομήρων ενθαρρύνουν ακόμη και τις αντιδράσεις των θυμάτων που πάσχουν από το σύνδρομο της Στοκχόλμης σε καταστάσεις εγκλήματος, διότι θα μπορούσαν να ενισχύσουν την ευκαιρία τους να επιβιώσουν. Με όλα τα μέσα, παρά το παράδοξο που υπάρχει στη σχέση μεταξύ ομήρων και κακοποιών, το φαινόμενο του συνδρόμου της Στοκχόλμης φαίνεται να έχει οφέλη και για τα δύο μέρη σε καταστάσεις ομήρων.

Ωστόσο, δεν είναι βέβαιο ποια ακριβώς είναι τα οφέλη για το θύμα που πάσχει από σύνδρομο της Στοκχόλμης μετά τη λήξη της ομηρίας. Για παράδειγμα, η μελέτη των Speckhard et al., (2005) έδειξε ότι δέκα από τα θύματα που πάσχουν από το σύνδρομο υπέφεραν από τη διαταραχή του μετατραυματικού στρες (PTSD). Αυτός είναι ο υψηλός αριθμός επιπολασμού PTSD σε αυτό το μικρό σύνολο θεμάτων. Ως εκ τούτου, το σύνδρομο της Στοκχόλμης δεν εξασφαλίζει θετικά μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, όπως για παράδειγμα στην διαταραχή PTSD. Η απουσία σύνδεσης μεταξύ των δύο επιβεβαιώθηκε επίσης στην έρευνα των Favaro et al. (2000). Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι δεν υπήρχε σημαντική σχέση μεταξύ του συνδρόμου της Στοκχόλμης και της διαταραχής PTSD.

Το Σύνδρομο της Στοκχόλμης δεν παρουσιάζεται σε κάθε περίπτωση ομηρίας ή κακοποίησης. Έχει εξακριβωθεί ότι τέσσερις περιπτώσεις ή καταστάσεις βοηθούν ως θεμέλιο στην ανάπτυξη του Συνδρόμου της Στοκχόλμης. Αυτές οι τέσσερις καταστάσεις δύναται να βρεθούν σε σχέσεις ομηρίας και κακοποίησης (de Fabrique, et al., 2007):

- Ø Η παρουσία μίας αντιληπτής απειλής για την φυσική ή πνευματική επιβίωση κάποιου και η πίστη ότι ο κακοποιός είναι σε θέση να εκτελέσει την απειλή αυτή.
- Ø Η παρουσία μίας μικρής, αλλά αντιληπτής ευγένειας από τον κακοποιό προς το θύμα.
- Ø Απομόνωση από άλλες προοπτικές που δεν αφορούν τον κακοποιό.
- Ø Η αντιληπτή ανικανότητα απόδρασης από την κατάσταση.

Εξετάζοντας κάθε περίπτωση μπορούμε να καταλάβουμε πως το Σύνδρομο της Στοκχόλμης αναπτύσσεται σε ρομαντικές σχέσεις αλλά και σε εγκληματικές καταστάσεις και περιπτώσεις ομηρίας.

Επιπρόσθετα, τα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης. Η έντονη κατάσταση διέγερσης που προκαλείται από το φόβο μπορεί να παρερμηνευθεί ως έλξη ή προσκόλληση, καθώς η αγάπη μπορεί να προσφέρει ελπίδα για διαφυγή. Σε μια μελέτη περίπτωσης μόνο ένας από τους έξι κρατούμενους ομήρους ανέπτυξε το σύνδρομο της Στοκχόλμης, αλλά αυτό το άτομο είχε τις πιο θετικές αλληλεπιδράσεις με τον κατακτητή. Το επίπεδο του συνδρόμου της Στοκχόλμης αυξάνεται με την καλύτερη ποιότητα της θεραπείας από τους θύτες και η σοβαρή κατάχρηση αποθαρρύνει την ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης (Shirley, 2008).

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στο σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι ότι οι απαγωγείς μπορεί να πραγματοποιούν μικρές πράξεις καλοσύνης προς τους αιχμαλώτους τους. Η απειλή του θανάτου εξουδετερώνεται από αυτές τις χειρονομίες του απαγωγέα, με αποτέλεσμα πολλές φορές οι απαχθέντες να ταυτίζονται ψυχικά με αυτόν, προκειμένου να επιβιώσουν. Το σύνδρομο της Στοκχόλμης χρειάζεται περίπου τέσσερις ημέρες για να δημιουργηθεί, όμως μπορεί να διαρκέσει για μεγάλο χρονικό διάστημα, αφότου τελειώσει η δοκιμασία που το προκάλεσε (Wallace, 2017).

Με αφορμή τις απαγωγές παιδιών και το κύκλωμα πίσω από αυτές, η New Yorker δημοσίευσε μια ενδιαφέρουσα παρατήρηση σχετικά με το Σύνδρομο της Στοκχόλμης, το οποίο όπως αναφέρει δεν αποτελεί μια αναγνωρισμένη ψυχιατρική διαταραχή. Πολλοί ειδικοί που μελετούν το θέμα αναφέρουν πως όσο σπάνια και αν θεωρείται η συγκεκριμένη διαταραχή, δεν συμπεριλαμβάνεται στο DSMV, τη Βίβλο των ψυχιατρικών διαταραχών. Μία από τις λίγες επιστημονικές μελέτες σχετικά με το σύνδρομο της Στοκχόλμης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει σχεδόν καμία ακαδημαϊκή έρευνα για το θέμα (Shirley, 2008).

Μερικές από τις πιο γνωστές περιπτώσεις του συνδρόμου της Στοκχόλμης (de Fabrique, et al., 2007):

Jan-Eric Olsson and Clark Olofsson (1973). Ο όρος «Σύνδρομο της Στοκχόλμης» προήλθε από το περιστατικό της ληστείας μιας τράπεζας που έλαβε χώρα στο Kreditbanken στην Στοκχόλμη της Σουηδίας, όταν δύο ένοπλοι άνδρες οι Jan-Eric Olsson και Clark Olofsson εισέβαλαν σε αυτήν (28/9/73) και κράτησαν ομήρους 4 υπαλλήλους (3 γυναίκες και 1 άνδρα) της τράπεζας για 6 ημέρες. Όταν η επιχείρηση διάσωσης ξεκίνησε την 6η ημέρα, οι όμηροι προσπάθησαν να βοηθήσουν τους απαγωγείς και να τους σώσουν. Προσπάθησαν να σώσουν τους απαγωγείς, ακόμη και όταν οι απαγωγείς είχαν πια παραδοθεί. Οι όμηροι, επίσης, προσπάθησαν να συλλέξουν χρήματα για τους απαγωγείς. Ένας από τους αιχμαλώτους, η Kristin Ehnemark έγινε φίλη του Clark Olofsson.

Εικόνα_1: Η σύλληψη του Clark Olofsson μετά την ληστεία.

Patty Hearst (1974). Η Patty Hearst μια εκατομμυριούχος κληρονόμος, απήχθη από την οργάνωση Symbionese Liberation Army. Μετά από δύο μήνες αιχμαλωσίας, η Patty Hearst έγινε ενεργό μέλος της Οργάνωσης και συμμετείχε σε μια ληστεία. Η Hearst φυλακίστηκε για τις ενέργειές της. Αργότερα, ο Πρόεδρος Jimmy Carter μετέτρεψε την ποινή της και της δόθηκε προεδρική χάρη.

Εικόνα_2: Η Patty Hearst ως ενεργό μέλος της Οργάνωσης.

Colleen Stan (1977). Η Colleen Stan κρατήθηκε αιχμάλωτη για επτά χρόνια σε ένα ξύλινο κουτί από τους Cameron και Janice Hooker. Αν και είχε κακοποιηθεί σεξουαλικά και βασανίστηκε, η Stan έμεινε μαζί τους και δεν απέδρασε ακόμα και όταν της δόθηκε η ευκαιρία. Ο Cameron ήταν τόσο σίγουρος για την υπακοή της Colleen που την συνόδευσε για να επισκεφτεί μια φορά την οικογένειά της.

Εικόνα_3: Η Colleen Stan.

Πτήση 847 της TWA από την Αθήνα (1985). Σίτες εξτρεμιστές του Λιβάνου κατέλαβαν την πτήση 847 της TWA και οι όμηροι κρατούνται για δυο εβδομάδες. Οι αεροπειρατές κακοποίησαν και απείλησαν κάποιους επιβάτες. Ένας δύτης του Πολεμικού Ναυτικού των ΗΠΑ σκοτώθηκε. Οι περισσότεροι από τους ομήρους δεν ανέπτυξαν το σύνδρομο της Στοκχόλμης, αλλά ορισμένοι επιβάτες έδειξε συμπάθεια προς τους αεροπειρατές.

Εικόνα_4: Η Πτήση 847 της TWA από την Αθήνα (1985).

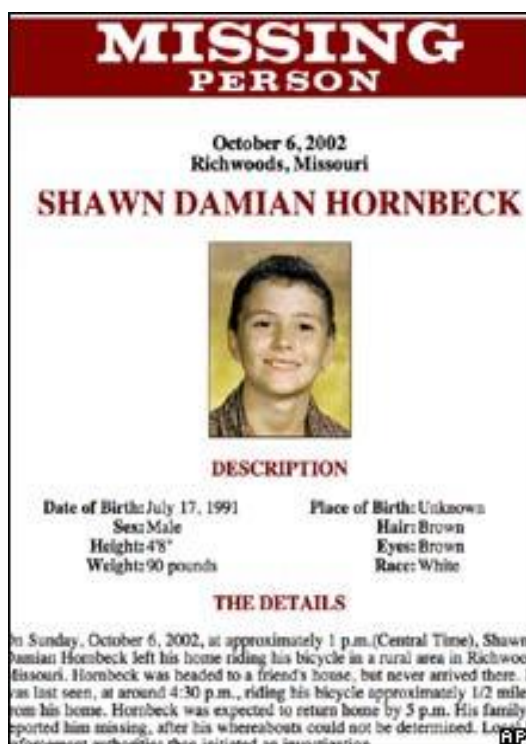
Natascha Kampusch (1998). Η Νατάσσα Κάμπους ήταν ένα δεκάχρονο παιδί από την Αυστρία όταν απήχθη από τον Wolfgang Priklopil. Ξέφυγε από την αιχμαλωσία στην ηλικία των 18 ετών. Ανέπτυξε τα συμπτώματα του συνδρόμου της Στοκχόλμης μετά την αυτοκτονία του απαγωγέα της.

Εικόνα_5: Η αναζήτηση της Νατάσσα Κάμπους.

Shawn Hornbeck (2002). Ο Shawn Hornbeck ήταν 11 ετών όταν απήχθη από τον Michael J. Devlin. Ο Hornbeck κρατήθηκε από τον απαγωγέα της στο Μισούρι για τέσσερα χρόνια. Χρησιμοποιώντας το «Devlin» ως το επίθετό του, δεν επιδίωξε την επέμβαση της Αστυνομίας, αν και μίλησε στην αστυνομία δύο φορές πριν από τη διάσωσή του το 2007.

Εικόνα_6: Η αναζήτηση του Shawn Hornbeck.

Elizabeth Smart (2003). Ο Brian David και η σύζυγός του Wanda Barzee απήγαγαν την 14χρονη Elizabeth Smart από το Salt Lake. Ταξίδεψαν στην Καλιφόρνια, το Σαν Ντιέγκο και το Λας Βέγκας. Η Smart ισχυρίστηκε ότι ήταν η κόρη τους και όταν επέστρεψαν στη Γιούτα έφτασε να ισχυριστεί ότι ήταν η δεύτερη σύζυγος του Brian David και ότι οι τρεις τους διατηρούσαν μια πολυγαμική σχέση. Όταν της επιδείχθηκε η φωτογραφία της πριν από την απαγωγή, τελικά παραδέχθηκε ότι ήταν η Elizabeth Smart.

Εικόνα_7: Η Elizabeth Smart.

Ο συνδυασμός του Συνδρόμου της Στοκχόλμης και της γνωστικής δυσαρέσκειας παράγει ένα θύμα που πιστεύει ακράδαντα ότι η σχέση δεν είναι μόνο αποδεκτή, αλλά και απελπιστικά αναγκαία για την επιβίωση του. Το θύμα αισθάνεται ότι θα καταρρεύσει πνευματικά εάν η σχέση τερματιστεί. Σε μακροχρόνιες σχέσεις, τα θύματα έχουν επενδύσει τα πάντα επάνω στον θύτη. Η σχέση αποφασίζει τώρα το επίπεδο της αυτοεκτίμησης, της αυτοεκτίμησης και της συναισθηματικής υγείας (Jameson, 2010).

Για τους λόγους που περιγράφονται παραπάνω, το θύμα αισθάνεται ότι η οικογένεια και οι φίλοι αποτελούν απειλή για τη σχέση και τελικά για την προσωπική υγεία και ύπαρξη τους. Όσο περισσότερο η οικογένεια και οι φίλοι διαμαρτύρονται για τον έλεγχο και την καταχρηστική φύση της σχέσης, τόσο περισσότερο το θύμα αναπτύσσει γνωστική δυσαρέσκεια και γίνεται αμυντικό. Σε αυτό το σημείο, η οικογένεια και οι φίλοι γίνονται θύματα του καταχρηστικού και ελεγχόμενου ατόμου.

Είναι σημαντικό, τόσο ότι το σύνδρομο της Στοκχόλμης όσο και η γνωστική ασυμφωνία αναπτύσσονται σε ακούσια βάση. Το θύμα δεν επινοεί εσκεμμένα αυτή τη στάση. Και τα δύο αναπτύσσονται ως μια προσπάθεια να υπάρξουν και να επιβιώσουν σε ένα απειλητικό και ελεγχόμενο περιβάλλον και σχέση (Cantor, & Price, 2009).

Έρευνες έχουν δείξει ότι οι όμηροι μπορούν να διατηρούν συνεχιζόμενη επαφή με τον κακοποιό και υψηλό επίπεδο συναισθημάτων. Στην πραγματικότητα, οι εμπειρογνώμονες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η ένταση, όχι η διάρκεια του συμβάντος, σε συνδυασμό με την έλλειψη σωματικής κακοποίησης είναι πιθανότερο να δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης (Peak, et al., 2008, Vecchi, 2009, Carver, 2011).

Με βάση την ψυχοδυναμική του Συνδρόμου της Στοκχόλμης ένα θύμα (που δεν βλέπει έναν τρόπο να ξεφύγει από τη ζωή) αντιλαμβάνεται ότι η επιβίωση του απειλείται. Αυτό το θύμα, εάν απομονωθεί από τους ξένους και μπορεί να προσφέρει προστασία, πρέπει να κάνει τον κακοποιό να ανταποκριθεί στις ανάγκες αυτές. Αν το θύμα αντιληφθεί την καλοσύνη, όσο μικρή και είναι, από τον κακοποιό, αναπτύσσει την ελπίδα ότι ο κακοποιός θα βοηθήσει στην επιβίωση του. Για να προωθήσει αυτό το σκοπό, προσπαθεί να αξιοποιήσει στο έπακρο κάθε ευγένεια που αισθάνεται απέναντι του. Σε μια προσπάθεια να αυξήσει τα θετικά συναισθήματα που μπορεί να έχει απέναντί του, προσπαθεί να δει τον κόσμο από την προοπτική του κακοποιού, να κάνει ό, τι μπορεί για να τον κρατήσει ευτυχισμένο, βοηθώντας έτσι να εξασφαλίσει την επιβίωση του (Namnyak, et al., 2007).

Στην διαδικασία αυτή, το θύμα γίνεται υποτιμητικό στις ανάγκες του κακοποιού και αγνοεί τις δικές του ανάγκες. Τελικά βλέπει τον κόσμο από την προοπτική του κακοποιού, χάνοντας την επαφή με τη δική του προοπτική, η οποία είναι ασήμαντη ή ακόμα και αντιπαραγωγική για την επιβίωση του. Με την παρερμηνεία των δικών του συναισθημάτων υψηλής διέγερσης (που δημιουργήθηκαν από το τραύμα της απειλής της επιβίωσης ενός άτομο) ως αγάπη και όχι τρόμου, είναι σε θέση να δημιουργήσει και να διατηρήσει την ελπίδα επιβίωσης και μέλλοντος χωρίς κακοποίηση, της τρομοκρατίας και της απελπισίας, και αισθάνονται λιγότερο σαν θύμα. Έτσι ξεκινά μια διαδικασία σύνδεσης με τη θετική πλευρά του κακοποιού, αρνούμενος την πλευρά του κακοποιού που παράγει τον τρόμο. Με την άρνηση της βίαιης πλευράς του κακοποιού και συνεπώς την άρνηση του κινδύνου, το θύμα δυσκολεύεται να διαχωριστεί ψυχολογικά από τον δράστη. Άλλοι μηχανισμοί που δυσκολεύουν το θύμα να διαχωρίζεται ψυχολογικά από τον δράστη είναι ο φόβος για αντίποινα για οποιαδήποτε επίδειξη έλλειψης αφοσίωσης στον καταχρασμό (Namnyak, et al., 2007).

Το πιο σημαντικό ψυχολογικό χαρακτηριστικό που συνδέεται με το σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι το εύρος των γνωστικών στρεβλώσεων που συνδέονται με αυτό. Όταν υφίσταται συζήτηση για τον κακοποιό και για την κακοποίηση με μια κακοποιημένη γυναίκα που φανερώνει το σύνδρομο, αισθάνεται κανείς ανίκανος να αποτυπώσει τα γεγονότα. Η ικανότητα του να δεσμεύεται εμπλέκει την ανάπτυξη γνωστικών στρεβλώσεων που ενισχύουν και διατηρούν τον δεσμό και έτσι διατηρούν την ελπίδα (Namnyak, et al., 2007). Ο Graham (1994) πρότεινε ότι η σύνδεση με έναν κακοποιό είναι μια γνωστική παραμόρφωση που διατηρείται μόνο όταν υπάρχουν άλλες γνωστικές στρεβλώσεις όπως η άρνηση της κατάχρησης.

3.2 Διεθνή στατιστικά στοιχεία για το Σύνδρομο της Στοκχόλμης

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι ένα ψυχολογικό φαινόμενο κατά το οποίο όμηροι εκφράζουν συμπάθεια και συμπόνια και έχουν θετικά συναισθήματα προς τους απαγωγείς τους, μερικές φορές σε σημείο που να τους υπερασπίζονται και να ταυτίζονται μαζί τους (Canter, Hughes, & Kirby, 1998). Αυτά τα συναισθήματα γενικά θεωρούνται παράλογα υπό το πρίσμα του κινδύνου ή ρίσκου που υπέστησαν τα θύματα, οι οποίοι μπερδεύουν ουσιαστικά την έλλειψη κακοποίησης από τους απαγωγείς ως μια πράξη καλοσύνης. Το Σύστημα Βάσεων Δεδομένων Ομήρων του FBI δείχνει ότι περίπου 8% των θυμάτων παρουσιάζουν ενδείξεις συνδρόμου της Στοκχόλμης (Peak, et al., 2008).

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης δεν επηρεάζει όλους τους ομήρους ή αυτούς που βρίσκονται σε παρόμοιες καταστάσεις. Το FBI διεξήγαγε μια μελέτη πάνω από 1200 ληφθέντες ομήρους και διαπίστωσε ότι το 92% των ομήρων δεν ανέπτυξε σύνδρομο της Στοκχόλμης. Ακόμη, οι ερευνητές του FBI σε συνέντευξη που πραγματοποίησαν με τους αερομεταφορείς που είχαν ληφθεί ως όμηροι κατά τη διάρκεια αεροπειρατειών κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι τρεις παράγοντες είναι απαραίτητοι για την ανάπτυξη του συνδρόμου. Το πρώτο είναι ότι η κατάσταση κρίσης διαρκεί αρκετές ημέρες ή και περισσότερο. Δεύτερον, οι παραλήπτες ομήρων παραμένουν σε επαφή με τους ομήρους. Δηλαδή, οι όμηροι δεν τοποθετούνται σε ξεχωριστό χώρο. Τρίτον, οι ληστές ομήρων δείχνουν κάποια καλοσύνη προς τους ομήρους ή τουλάχιστον απέχουν από το να τους βλάψουν. Οι όμηροι που καταχράστηκαν από τους απαγωγείς συνήθως αισθάνονται θυμό σε σχέση με αυτούς και συνήθως δεν αναπτύσσουν το σύνδρομο. Επιπλέον, οι άνθρωποι που συχνά αισθάνονται αβοήθητοι σε άλλες αγχώδεις καταστάσεις ζωής ή είναι πρόθυμοι να κάνουν οτιδήποτε για να επιβιώσουν φαίνεται να είναι πιο επιρρεπείς στην ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης εάν ληφθούν όμηροι (Ase, 2015).

Σύμφωνα με τα ευρήματα επιστημονικών μελετών, 27% των θυμάτων απαγωγής αναπτύσσουν συμπάθεια, προς τον απαγωγέα τους. Όπως στην περίπτωση της Patty Hearst, κόρης ευκατάστατης οικονομικά οικογένειας, η οποία σε ηλικία 19 ετών απήχθη από τρομοκρατική ομάδα. Μετά από δυο μήνες σε αιχμαλωσία, άλλαξε το όνομα της σε «Τάνια» και συμμετείχε σε τραπεζική ληστεία μαζί με τους

απαγωγείς της. Κάποιοι λένε ότι συμπάθησε τους απαγωγείς της και ότι ερωτεύτηκε έναν από αυτούς. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις το θύμα δεν διανοείται να δραπετεύσει. Ένα γνωστό παράδειγμα είναι η περίπτωση της Jaycee Dugard, όπου το θύμα απήχθη στην ευαίσθητη ηλικία των 11 ετών και επί 18 χρόνια το θύμα βίωσε σεξουαλική κακοποίηση, χωρίς να προσπαθεί να διαφύγει. Ερωτήματα δημιουργεί και η περίπτωση της Natascha Kampusch, η οποία ήταν όμηρος επί οκτώ χρόνια, βιώνοντας σεξουαλική και ψυχολογική κακοποίηση. Όταν η Kampusch έμαθε ότι ο απαγωγέας της αυτοκτόνησε, ξέσπασε σε κλάματα συμπόνιας (Adorjan, et al., 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

4.1 Ψυχοσύνθεση του θύματος

Η συναισθηματική κακοποίηση ή η απειλή της βλάβης αποτελεί απειλή για την φυσική επιβίωση. Η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών περιλαμβάνει την σωματική και την συναισθηματική κακοποίηση που απειλεί την ψυχολογική επιβίωση ενός παιδιού και σε ορισμένες περιπτώσεις την φυσική του επιβίωση (Berliner, & Conte, 1990).

Τα ενήλικα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης σε παιδική ηλικία στην μελέτη του Jülich (2005) ανέφεραν ότι είχαν βιώσει απειλές με πολλούς διαφορετικούς τρόπους - σωματική, σεξουαλική, απόσυρση της αγάπης, απειλές ότι οι άνθρωποι που αγαπούσαν ενδέχεται να βλαφτούν ή τα κατοικίδια τους να υποστούν βλάβη. Ένα άτομο που απειλείται αντιλαμβάνεται την καλοσύνη διαφορετικά από ένα άτομο που δεν έχει απειληθεί, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στην παύση της βίας που βιώνουν οι κακοποιημένες γυναίκες (Jülich, 2005).

Ενώ το ευρύ κοινό δεν θα σκεφτόταν ποτέ τα παιδιά και τους νέους ως ομήρους, μπορεί να είναι θύματα και να μπορούν να κρατηθούν αιχμάλωτοι και σε χρόνιες καταχρηστικές σχέσεις οι οποίες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στις δυνάμεις του συνδρόμου της Στοκχόλμης που μπορούν να θεωρηθούν ως τεχνική επιβίωσης παιδιών σε αυτή την κατάσταση (Williams, 2015).

Τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική ηλικία είναι πιο πιθανό να αναπτύξουν σύνδρομο της Στοκχόλμης. Η κατάσταση ομηρίας τους υπάρχει τόσο σε υλική όσο και σε υποσυνείδητη μορφή που εκδηλώνεται με την αντιληπτή απειλή για επιβίωση και την πεποίθηση ότι ο θύτης είναι πρόθυμος να πραγματοποιήσει αυτή την απειλή, την αντίληψη του θύματος για κάποια μικρή καλοσύνη από τον θύτη μέσα σε ένα πλαίσιο τρομοκρατίας, την αντιληπτή αδυναμία διαφυγής (Williams, 2015).

Η απομόνωση δεν είναι τόσο προφανής για τα θύματα της σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική ηλικία, όπως και σε άλλες καταστάσεις ομήρων. Ωστόσο, η συναισθηματική και η ψυχολογική απομόνωση που περιγράφεται από ενήλικες που

ήταν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης σε παιδική ηλικία στην έρευνα του Jülich (2005) ήταν βαθύτατη. Για ορισμένους, αυτό ενισχύθηκε από την έλλειψη δράσης από διάφορες αρχές (ξένους). Τα θύματα δήλωσαν ότι κατηγορούν τους εαυτούς τους, αισθάνθηκαν ένοχοι και ντρεπόταν, και αυτό μόνο τους χρησίμευε για να τους απομονώσει από τις προοπτικές των άλλων (Jülich, 2005). Η κατάσταση αυτή επιδεινώνεται από τις απειλές που κάνουν οι θύτες στα παιδιά και τα καθιστά ανίκανα να διαφύγουν.

Τα θύματα στην έρευνα του Jülich δήλωσαν ότι προσπάθησαν να σταματήσουν την κακοποίηση αλλά δεν μπόρεσαν. Άλλοι ενήλικες (παρευρισκόμενοι) που θα έπρεπε ή θα μπορούσαν να γνωρίζουν τι συνέβαινε δεν έκαναν τίποτα. Πολύ συχνά στις περιπτώσεις που έγιναν αναφορές ή αποκαλύψεις, η κακοποίηση δεν σταμάτησε. Ορισμένες μητέρες δεν μπόρεσαν να προστατεύσουν τα παιδιά τους επειδή υποβλήθηκαν και οι ίδιες σε κακοποίηση. Την κατάσταση αυτή, τα θύματα την ερμήνευσαν ως απόδειξη ότι δεν μπορούσαν να ξεφύγουν (Jülich, 2005).

Οι υποστηρικτές της θεωρίας του συνδρόμου της Στοκχόλμης υποστηρίζουν ότι, δεδομένου ότι οι παραπάνω πρόδρομοι μπορούν να αναπτύξουν το σύνδρομο της Στοκχόλμης. Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι και η περιποίηση μπορεί να διευκολύνει την ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης (Elliott, Browne, & Kilcoyne, 1995, Chase, & Statham, 2005, Jordan, Patel, & Rapp, 2013, Shirley, & Eileen, 2016).

Τα υποσυνείδητα μηνύματα που σχετίζονται με το σύνδρομο της Στοκχόλμης οδηγούν τα θύματα να έχουν περιορισμένες αντιλήψεις: επικεντρώνονται στο άμεσο, επιβιώνουν στο εδώ και τώρα και ως αποτέλεσμα, οι γνωστικές στρεβλώσεις προκαλούν στρεβλώσεις ή ασυμφωνία. Τέτοιες στρεβλώσεις είναι εμφανείς στην αναδιαμόρφωση της κατάστασης στην οποία δεν θεωρούν ότι είναι κακοποιημένοι όταν βρίσκονται στην πραγματικότητα ή ελαχιστοποιούν και εξορθολογούν την κακοποίηση (Shirley, & Eileen, 2016).

Τα θύματα, συχνά κατηγορούν τους εαυτούς τους ή βλέπουν τον θύτη ως καλό και τον εαυτό τους ως κακό. Συχνά ερμηνεύουν την βία ως ένα σημάδι της φροντίδας και της αγάπης και της επίδειξης των μικρών χειρονομιών καλοσύνης του θύτη προς αυτά σε ένα πλαίσιο χρόνιας κακοποίησης. Σε ακραίες περιπτώσεις πιστεύουν ότι αγαπούν τον θύτη και είναι πεπεισμένοι ότι χρειάζονται την αγάπη του

θύτη για να επιβιώσουν. Τέλος, είναι πεπεισμένοι ότι ο θύτης θα ξέρει αν είναι ανυπότακτοι ή ότι θα αντιδράσει κατά κάποιον τρόπο. Τα υποσυνείδητα μηνύματα για την περιποίηση είναι παρόμοια: οι θύτες αισθάνονται ότι είναι υπεύθυνοι, δεσμεύονται με την κακοποίηση μέσω της μυστικοπάθειας ή νομίζουν ότι ο θύτης είναι ο μόνος που τους καταλαβαίνει ή αισθάνονται ότι ο θύτης τους αντιμετωπίζει σαν ενήλικος, και σε μερικές περιπτώσεις τα θύματα θέλουν να «προστατεύσουν» τον θύτη (Jülich, 2005).

Οι γνωστικές στρεβλώσεις μπορούν να δημιουργήσουν μια αίσθηση ψευδούς σε θύματα. Η αίσθηση ψευδούς στην προκειμένη περίπτωση αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους τα θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανησυχούν για τον θύτη και σκέφτονται ότι δίνουν την συνειδητή συγκατάθεσή τους και ότι συμμετέχουν σε σεξουαλική σχέση με μια ισότητα όταν στην πραγματικότητα είναι θύματα σεξουαλικής κακοποίησης (Jordan, Patel, & Rapp, 2013).

Έτσι, το θύμα αισθάνεται σαν να έχει τον έλεγχο και να λαμβάνει τεκμηριωμένες αποφάσεις σχετικά με τη σχέση, όχι μόνο ως παιδιά, αλλά και κατά την ενηλικίωση. Δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν την σχέση ως καταχρηστική, ίσως να γνωρίζουν σε κάποιο επίπεδο ότι είναι λάθος, αλλά γίνονται απίστευτα εξειδικευμένοι στη διατήρηση της σιωπής (Jordan, Patel, & Rapp, 2013).

Η πολύπλοκη αμφίδρομη σχέση που είναι κεντρική στο σύνδρομο της Στοκχόλμης θα μπορούσε να είναι πολύ ισχυρή όταν το θύμα βρίσκεται στην φάση της ανάκαμψης. Αυτή η σχέση δεν καταρρέει, αλλά χρειάζεται χρόνο. Τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική ηλικία, όταν είναι διατεθειμένα να αποκαλύψουν, θα εμφανιστούν ως αμφίθυμοι και μάλιστα αντιφατικοί, μπορούν να πουν την ιστορία τους, και στην συνέχεια να την απορρίψουν (Ost, 2004).

Ως εκ τούτου, μπορεί να απογοητευτεί η συνεργασία με τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, καθώς φαίνεται να συνεχίζουν να αλλάζουν το μυαλό τους και οι ειδικοί (όπως για παράδειγμα οι ψυχολόγοι, οι δικαστές, οι ανακριτές κτλ) μπορεί να αρχίσουν να τις αμφισβητούν και να αμφιβάλουν για τον εαυτό τους και την κατανόησή τους για το τι συμβαίνει ή συνέβη (Ost, 2004).

Έτσι πρέπει να προσέχουν ότι τα άτομα, δηλαδή οι παρευρισκόμενοι, μπορούν να υποστούν τις ίδιες δυνάμεις όπως το θύμα και ότι θα μπορούσαν επίσης

να υποβληθούν στην επίδραση του συνδρόμου της Στοκχόλμης και του καλλωπισμού. Επιπλέον, τα θύματα μπορεί να μην είναι σίγουρα ότι τα μέλη της οικογένειας ή οι ειδικοί μπορούν να συμβάλλουν αντικειμενικά με θετικά αποτελέσματα. Συχνά τα μέλη της οικογένειας είναι οι ίδιοι οι άνθρωποι που θα έπρεπε να είχαν κατορθώσει να προστατεύσουν το θύμα, αλλά δεν συνέβησαν κάτι τέτοιο για οποιοδήποτε λόγο (Ost, 2004).

Ο Herman (1997) τονίζει ότι οι παρευρισκόμενοι δεν κατάφεραν να αναγνωρίσουν τα σημάδια χρόνιας σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Είναι επίσης σημαντικό ότι, ως επαγγελματίες, οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε οικογένειες δεν είναι άνοσοι στην ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης.

4.2 Θεωρία του Graham για το σύνδρομο της Στοκχόλμης

Με βάση τη βιβλιογραφία που σχετίζεται με τους ομήρους, ο Graham (1994) επέκτεινε το κλασικό σύνδρομο της Στοκχόλμης για να παράσχει μια γενική θεωρία που αναφέρεται ως Θεωρία του Συνδρόμου της Στοκχόλμης του Graham. Εκτίμησε ότι η συναισθηματική σύνδεση μπορεί να συμβεί μεταξύ ενός θύματος και ενός παραβάτη και επανεξέτασε τη βιβλιογραφία η οποία σχετίζεται με εννέα θυματοποιημένες ομάδες για να διαπιστώσει εάν η σύνδεση με τον δράστη συνέβη όπως συμβαίνει στο σύνδρομο της Στοκχόλμης. Αυτές οι ομάδες περιλάμβαναν κρατούμενους στρατοπέδου συγκέντρωσης, μέλη λατρείας, αμάχους σε κινεζικές κομμουνιστικές φυλακές, προπαγανδισμένες πόρνες, θύματα αιμομιξίας, παιδιά σωματικά και συναισθηματικά κακοποιημένα, κακοποιημένες γυναίκες, αιχμάλωτους πολέμου και ομήρους γενικότερα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι και στις εννέα ομάδες, υφίστανται σύνδεση μεταξύ δράστη και θύματος όταν συνυπήρχαν οι τέσσερις ακόλουθες συνθήκες (Shirley, 2008):

(α) Η αντιληπτή απειλή για την επιβίωση και η πεποίθηση ότι ο κάτοχός του είναι πρόθυμος να πραγματοποιήσει αυτή την απειλή.

(β) Η αντίληψη του αιχμάλωτου για κάποια μικρή καλοσύνη από τον κατακτητή μέσα σε ένα πλαίσιο τρομοκρατίας.

(γ) Απομόνωση από άλλες προοπτικές εκτός από εκείνες του κατακτητή.

(δ) Και τέλος, η αντιληπτή αδυναμία διαφυγής.

Ο Graham (1994) ισχυρίστηκε ότι ένα πρόσωπο του οποίου η επιβίωση ήταν συνεχώς κάτω από συνθήκες απειλής αντιλαμβάνεται την καλοσύνη διαφορετικά από ένα άτομο του οποίου η επιβίωση δεν απειλήθηκε ποτέ. Ακόμη, η έρευνα του έδειξε πώς οι κακοποιημένες γυναίκες μπορούσαν να αντιληφθούν την παύση της βίας ως επίδειξη ευγένειας. Επίσης, όλοι οι επιζώντες που είχαν υποστεί σεξουαλική

κακοποίηση από ένα μέλος της οικογένειας ή έναν στενό οικογενειακό φίλο, πίστευαν ότι ο δράστης τους αγάπησε. Το γεγονός ότι οι επιζώντες πίστευαν ότι ο δράστης τους αγάπησε μπορούσε να ληφθεί ως ένδειξη ότι υπήρχε καλοσύνη. Οι ξεχωριστές πράξεις του θύτη για ιδιαίτερη προσοχή, ειδικές εκδρομές ή ειδικά δώρα θα μπορούσε επίσης να ερμηνευθεί ως πράξη καλοσύνης. Η παρατήρηση που έκαναν πολλοί επιζώντες ότι θα μπορούσε η βιωματική τους εμπειρία να ήταν χειρότερη έδειξε ότι το συναίσθημα καλοσύνης μπορεί να εξακολουθεί να υπάρχει (Shirley, 2008).

Συνεπακόλουθα, ο Graham σημείωσε ότι σε καταστάσεις ομήρων, η απομόνωση από άτομα διαφορετικά από τον θύτη ήταν συνήθως φυσική. Αυτή η απομόνωση δεν θα ήταν τόσο ξεκάθαρη σε μια καταχρηστική σχέση. Ένα θύμα μπορεί να μην είναι σωματικά απομονωμένο από άλλα άτομα και από την οπτική γωνία του θα πρέπει να είναι σε θέση να διατηρεί επαφή με άλλους έξω από τη σχέση. Ωστόσο, η συναισθηματική και ψυχολογική απομόνωση που έχουν βιώνουν τα θύματα είναι βαθιά (Shirley, 2008).

Επίσης, ο Graham σχολίασε ότι οι παραβάτες χρησιμοποίησαν μια ποικιλία στρατηγικών για να αποθαρρύνουν την αποκάλυψη από τα θύματα τους. Ομοίως, οι επιζώντες ανέφεραν ότι είχαν εμποδιστεί από την αποκάλυψη διατηρώντας έτσι την αίσθηση της απομόνωσης. Αυτές οι στρατηγικές περιλάμβαναν, αλλά δεν περιορίζονταν σε, απειλές βίας κατά του θύματος, μέλη της οικογένειας τους ή κατοικίδια ζώα, απειλές ότι ο δράστης θα πάει στη φυλακή ή ότι η οικογένεια θα διαλυθεί (Shirley, 2008).

Η απομόνωση που βίωσαν παιδιά μέσω σεξουαλικής κακοποίησης συχνά συνεχιζόταν μέχρι την ενηλικίωση τους. Αυτοί οι επιζώντες οι οποίοι παρακολούθησαν ομάδες αυτοβοήθειας, σχολίασαν πως αυτές τις ομάδες τους βοήθησαν να σπάσουν τα αισθήματα της απομόνωσης (Shirley, 2008).

Ακόμη, ο Graham παρατήρησε ότι η εσωτερικοποίηση του θύματος παρουσιάζει την πεποίθηση του δράστη ότι το θύμα άξιζε την κατάχρηση που έχει βιώσει, την ντροπή και το απομόνωσε περαιτέρω από τις προοπτικές άλλων. Τα παιδιά επιζώντες σεξουαλικής κακοποίησης δεν κατηγορήθηκαν μόνο για την κατάχρηση, αλλά επίσης εξέφρασαν συναισθήματα ενοχής και ντροπής. Ουσιαστικά, τα παιδιά αυτά απομονώθηκαν από άλλα άτομα καθώς και από άλλες οπτικές γωνίες,

και γνώριζαν μόνο την προοπτική του δράστη. Αυτή η απομόνωση έχει παραμείνει και κατά την ενηλικίωση και ήταν πολύ δύσκολο να μειωθεί το συναίσθημα αυτό. Τα συναισθήματα ενοχής και ντροπής ήταν επίσης εμφανή, ομοίως, ήταν πολύ δύσκολο να ξεπεραστούν (Shirley, 2008).

Όσον αναφορά την αντιληπτή αδυναμία διαφυγής, τόσο οι κρατούμενοι όσο και οι όμηροι που έχουν περιοριστεί φυσικά έχουν σίγουρα μειωμένη ικανότητα να ξεφύγουν. Στους όμηρους χρησιμοποιείται η απειλή της βίας για να αποτραπεί οποιαδήποτε απόδραση. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας του Graham, ένας εύλογος αριθμός παιδιών που είχαν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση προσπάθησε να σταματήσει την κατάχρηση, αλλά δεν ήταν σε θέση να το πράξει. Τα αποτελέσματα της έρευνας του Graham επικυρώνουν το γεγονός ότι υφίσταται η αντίληψη ότι τα παιδιά που υπήρξαν σεξουαλικά θύματα δεν είναι σε θέση για διαφυγή. Ορισμένα παιδιά πίστευαν ότι οι μητέρες τους έπρεπε να γνωρίζουν, αλλά δεν ήταν σε θέση να τα προστατεύσουν, καθώς και αυτές ήταν θύματα (Shirley, 2008).

Οι ενήλικες επιζώντες σεξουαλικής κακοποίησης σχολίασαν ότι άλλοι ενήλικες ή παρευρισκόμενοι, οι οποίοι πρέπει γνώριζαν τι συμβαίνει, δεν τους προστάτευαν. Για ορισμένους, μια έλλειψη προστασίας προσέθεσε στην αντίληψη τους ότι δεν θα μπορούσαν να ξεφύγουν. Ως ενήλικες, ορισμένοι επιζώντες πίστευαν ότι ένας παραβάτης θα μπορούσε να καταχραστεί ένα παιδί χωρίς άλλους ενήλικες, ή παρευρισκόμενους, έχοντας επίγνωση. Για ένα παιδί αυτό θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως απόδειξη της ανικανότητάς του να ξεφύγει (Shirley, 2008).

Ουσιαστικά, εάν ένας ενήλικας δεν είναι σε θέση να προστατεύσει τον εαυτό του, ένα παιδί βρίσκεται σε χειρότερη κατάσταση. Τα παιδιά θα μπορούσαν να ερμηνεύσουν αυτή την αντιληπτή αποτυχία των ενηλίκων, ή των παρευρισκομένων, να τα προστατεύσουν ως περαιτέρω απόδειξη ότι δεν θα μπορούσαν να διαφύγουν (Shirley, 2008).

Πολύ συχνά η κακοποίηση δεν σταματά μέχρι το παιδί να ήταν αρκετά μεγάλο για να φύγει από το σπίτι. Ως παιδιά, οι επιζώντες που δεν μπόρεσαν να ξεφύγουν, δεν είχαν την δυνατότητα να αναφέρουν τι συνέβαινε. Ουσιαστικά, η αντίληψη τους ήταν παραμορφωμένη. Επιπλέον, αν η σεξουαλική κακοποίηση

εμφανίστηκε στο σπίτι τους δεν είχαν πουθενά να πάνε. Μια αδυναμία να ξεφύγουν ήταν η πραγματικότητα τους (Craissati, McClurg, & Browne, 2002).

Σύμφωνα με τον Graham οι τέσσερις πρόδρομοι του Συνδρόμου της Στοκχόλμης αφορούν (Shirley, 2008):

(α) μια αντιληπτή απειλή για την επιβίωση,

(β) μικρές καλοσύνη,

(γ) απομόνωση και τέλος,

(δ) μια αντιληπτή αδυναμία διαφυγής, ήταν εμφανείς στις απαντήσεις των ενήλικων επιζώντων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.

Όπως πρόβλεπε ο Graham, οι απαντήσεις των επιζώντων υπογράμμισαν ότι όλες αυτές οι τέσσερις προδρομικές συνθήκες ήταν τόσο αλληλεξαρτώμενες, που θα ήταν απίθανο να έχουν υψηλό βαθμό ενός προδρόμου χωρίς υψηλό βαθμό των άλλων τριών προδρόμων. Αυτή η ανάλυση των απαντήσεων των επιζώντων κατέδειξε ότι οι τέσσερις προδρομικές συνθήκες που απαιτούνται για το Σύνδρομο της Στοκχόλμης συνυπήρχαν σε αυτή την ομάδα παιδιών που επιβίωσαν από τη σεξουαλική κακοποίηση (Shirley, 2008).

Τα άτομα που δεν έχουν υποστεί τις επιπτώσεις του συνδρόμου της Στοκχόλμης δυσκολεύονται να κατανοήσουν την ανάπτυξη και την διατήρηση του ισχυρού δεσμού που υπάρχει μεταξύ των θυμάτων της σεξουαλικής κακοποίησης και των παραβατών. Η σύγκλιση των τεσσάρων προδρόμων συνθηκών για το σύνδρομο της Στοκχόλμης έχει προκαλέσει την ακόλουθη ψυχοδυναμική που θα μπορούσε να εξηγήσει την αινιγματική συμπεριφορά των ανθρώπων που έχουν το σύνδρομο της Στοκχόλμης (Shirley, 2008).

Ο Graham εξηγεί την ψυχοδυναμική ως εξής, ο θύτης απειλεί την επιβίωση του θύματος. Εφόσον δεν μπορεί να διαφύγει και απομονωθεί από τους άλλους, το θύμα στρέφεται στον δράστη για καλλιέργεια και προστασία. Η ανάγκη να καλλιεργηθεί και να προστατευθεί σε συνδυασμό με την βούληση να επιβιώσουν τα εξαναγκασμένα θύματα να αναζητούν ενεργά την έκφραση ευγένειας, ενσυναίσθησης ή αγάπης από τον δράστη. Το θύμα καταστέλλει τυχόν συναισθήματα κινδύνου, τρομοκρατίας ή οργής και μέσω αυτής της άρνησης είναι σε θέση να συνδεθεί με την θετική πλευρά του θύτη. Προκειμένου να διευκολυνθεί η επιβίωση, το θύμα καταστέλλει τις δικές του ανάγκες και γίνεται τόσο υποτακτικός όσο και υπερευαίσθητος στις ανάγκες, τα συναισθήματα και τις προοπτικές του θύτη. Προκειμένου να προβλέψει πιο εύκολα τις ανάγκες του θύτη, το θύμα επιχειρεί να δει τον κόσμο από την οπτική γωνία του θύτη (Shirley, 2008).

Τα σκληρότερα θύματα όσο περισσότερο εργάστηκαν για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του θύτη, τόσο ισχυρότερη ήταν η σχέση τους με αυτόν. Μέσα από αυτή την διαδικασία, τα θύματα έβλεπαν οποιονδήποτε διασώστη, όπως τους γονείς, τους αστυνομικούς, τους θεραπευτές ή τους φίλους, ως «κακούς», επειδή αυτό ήταν η αντίληψη του θύτη. Ο θύτης έγινε ο «καλός», και τα θύματα τελικά πίστευαν ότι άξιζαν την κακοποίηση ή κατά κάποιο τρόπο ήταν υπεύθυνα για αυτό. Τα θύματα ερμηνεύουν αυτήν την στρατηγική επιβίωσης ως θετικά συναισθήματα για τον θύτη (Shirley, 2008).

Τα παιδιά θα μπορούσαν να είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης. Η σεξουαλική κακοποίηση ενός παιδιού τυπικά έχει ενεργοποιηθεί λόγω ενός προϋπάρχοντος συναισθηματικού δεσμού. Η συνέχιση αυτής της σχέσης συνέβη επειδή ένα παιδί απλά δεν είχε άλλη επιλογή από το να επιβιώσει με τον καλύτερο τρόπο που θα μπορούσε. Η φροντίδα καθώς και η προστασία είναι βασικές ανάγκες (Shirley, 2008).

Τα παιδιά τα οποία είναι θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, πολύ συχνά, έχουν καταχραστεί από ένα άτομο που είχε την ευθύνη να παρέχει αυτές τις βασικές ανάγκες. Τα παιδιά δεν έχουν ακόμα διατυπώσει ή προσδιορίσει τις ατομικές τους ανάγκες, τα συναισθήματα και τις προοπτικές τους. Έχουν δει τον κόσμο γύρω τους από την οπτική γωνία των σημαντικών ενηλίκων στην ζωή τους, οι οποίοι συνήθως

είναι οι γονείς τους, οι στενοί συγγενείς τους ή οι άνθρωποι σε κάποια θέση εξουσίας (Shirley, 2008).

Ο Graham ισχυρίστηκε ότι εάν τα θύματα υποβάλλονταν στις τέσσερις προδρομικές συνθήκες για παρατεταμένο χρονικό διάστημα (δηλαδή για μήνες ή για χρόνια) κατανοούσαν τελικά την αίσθηση της αυτοεκτίμησης τους από την οπτική γωνία του θύτη. Ουσιαστικά, οποιαδήποτε προϋπάρχουσα αίσθηση αυτοπεποίθησης αντικαταστάθηκε. Για τα μεγαλύτερα θύματα τα οποία εκτέθηκαν σε αυτές τις συνθήκες, ήταν πιο δύσκολο να αλλάξουν την αντίληψη τους για τον εαυτό τους και τόσο πιο δύσκολο ήταν για τα θύματα να απομακρυνθούν ψυχολογικά από τον θύτη.

Ο Graham περιγράφει τους μηχανισμούς που περιπλέκουν τον ψυχολογικό διαχωρισμό από τον δράστη. Τα θύματα σε μια κατάσταση απομόνωσης δεν θέλησαν να χάσουν τη μόνη θετική σχέση που αντιλαμβάνονται ότι είχαν και ούτε ήθελαν να χάσουν αυτό που αντιλαμβάνονταν ως την αυτό-ταυτότητα τους. Αυτοί οι φόβοι εκφράζονται από τα συναισθήματα της εγκατάλειψης, της κενότητας, της μοναξιάς καθώς και της ανικανότητας να ζουν χωρίς τον θύτη. Όσο μεγαλύτεροι είναι αυτοί οι φόβοι, τόσο μεγαλύτερη ήταν η ζημιά στην αίσθηση του εαυτού. Χωρίς τον θύτη, ένα θύμα μπορεί να μην έχει αίσθηση εαυτού του, ή μπορεί να χρειαστεί να αγωνιστεί για να βρει μια αίσθηση του εαυτού του (Shirley, 2008).

Λόγω της εξάρτησης καθώς και της έλλειψης εξουσίας, τα παιδιά που έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση θα μπορούσαν να φοβούνται τον θύτη για παρατεταμένο χρονικό διάστημα και θα μπορούσαν να παραμείνουν στην κατάσταση αυτή και κατά την ενηλικίωση (Shirley, 2008).

Επίσης, μπορεί ποτέ να μην μπορούν να χωριστούν ψυχολογικά από τον θύτη. Σε αντίθεση με τα ενήλικα θύματα απαγωγής ή άλλης κατάχρησης, οι οποίοι θα μπορούσαν να διατηρήσουν την προϋπάρχουσα ακέραια αίσθηση του εαυτού, τα παιδιά βρίσκονται στο στάδιο ανάπτυξης της αίσθηση του εαυτού. Τα παιδιά που ήταν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης φαίνεται ότι έχουν δυσκολίες να διαχωριστούν ψυχολογικά από τον θύτη. Πολλοί δήλωσαν ότι ένιωθαν απομονωμένοι και εξέφρασαν φόβους για το τι θα μπορούσε να κάνει ο θύτης σε αυτούς ή σε άλλα μέλη της οικογένειάς τους. Εξέφρασαν την απογοήτευση τους για την έλλειψη κατανόησης που επέδειξαν οι ξένοι, τόσο στο πλαίσιο της οικογένειάς τους, όσο και στο κοινωνικό τους σύστημα, καθώς και σε εκείνα τα κοινωνικά συστήματα που

αντιμετώπισαν καθώς αντιμετώπισαν τη θυματοποίηση στην οποία υποβλήθηκαν. Πολλοί επιζώντες δήλωσαν ότι ήξεραν ότι ο θύτης είχε μια δύσκολη παιδική ηλικία ή είχε υποστεί κατά το παρελθόν σεξουαλική κακοποίηση. Η αφοσίωση ορισμένων επιζώντων στον δράστη ήταν μερικές φορές συντριπτική, λαμβάνοντας υπόψη την θυματοποίηση στην οποία υποβλήθηκαν ορισμένοι εξ αυτών (Shirley, 2008).

Ο Graham υποστήριξε ότι δεν ήταν απαραίτητο για τα θύματα να εμφανίζονται όλοι οι δείκτες του συνδρόμου που πρέπει να αναγνωριστούν ως σύνδρομο της Στοκχόλμης. Ισχυρίστηκε ότι το σύνδρομο της Στοκχόλμης περιγράφει μια συνεχή διαδικασία, δηλαδή ότι ένας συνδυασμός δεικτών μπορεί να υπάρχει σε διαφορετικό βαθμό. Ωστόσο, ένα θύμα θα χρειαστεί να εμφανίσει περισσότερους από έναν δείκτες για να αναγνωριστεί ότι έχει σύνδρομο της Στοκχόλμης. Ο Graham πρότεινε ότι οι ακόλουθοι δείκτες χρησιμεύουν ως οδηγός για τον προσδιορισμό της παρουσίας του συνδρόμου της Στοκχόλμης (Shirley, 2008):

1. Το θύμα παρουσιάζει συμπτώματα συνεχιζόμενου τραύματος ή μετατραυματικού άγχους.
2. Το θύμα είναι συνδεδεμένο με τον θύτη.
3. Το θύμα είναι ευγνώμων για την καλοσύνη που έδειξε ο θύτης.
4. Το θύμα αρνείται την βία που συμβαίνει ή είναι σε θέση να εξορθολογίσει την βία. Το θύμα αρνείται την δική του οργή σε άλλους καθώς και στον εαυτό του.
5. Το θύμα είναι υποτιμητικό στις ανάγκες του θύτη και προσπαθεί να κρατήσει τον καταχρασμό ευτυχισμένο. Αυτή η υποεξαρτησία είναι μονοκατευθυντική, όχι διμερής.
6. Το θύμα βλέπει τον κόσμο από την οπτική γωνία του θύτη. Μπορεί να μην έχει την δική της προοπτική, έτσι το θύμα βιώνει την αίσθηση του εαυτού του μέσω των οφθαλμών του θύτη.

7. Το θύμα θεωρεί τους διασώστες του ως «κακούς» και τον θύτη ως «καλό» ή προστάτη.
8. Το θύμα δυσκολεύεται είτε να εγκαταλείψει τον θύτη είτε να διαχωριστεί ψυχολογικά από αυτόν.
9. Το θύμα φοβάται αντίποινα από τον θύτη.

Συνεπακόλουθα, ο Graham εντόπισε μια σειρά γνωστικών στρεβλώσεων ή στρατηγικών επιβίωσης που θα μπορούσαν να συμβούν σε οποιονδήποτε θύμα της χρόνιας διαπροσωπικής κακοποίησης. Αυτές οι στρεβλώσεις περιελάμβαναν την ευθύνη του εαυτού, βλέποντας τον θύτη ως θύμα και πίστευαν ότι, αν αγαπούσαν τον θύτη αρκετά, η κατάχρηση θα σταματούσε. Ο Graham υποστήριξε ότι οι γνωστικές στρεβλώσεις εξυπηρετούσαν τρεις λειτουργίες (Shirley, 2008):

(α) ελαχιστοποίησαν την τρομοκρατία,

(β) διευκόλυναν τη σύνδεση και

(γ) έπνιξαν την ελπίδα στο θύμα.

Καθώς η τρομοκρατία καταστάληκε, το θύμα και ο θύτης απέδωσαν ψευδώς την αφυπνίσεις και την υποτιμητικότητα του θύματος στην αγάπη, σε αντίθεση με τον τρόμο. Η συγκόλληση διευκολύνθηκε μεταξύ του θύματος και του θύτη, ο οποίος στην συνέχεια έστησε αισθήματα ελπίδας στο θύμα. Η στρατηγική επιβίωσης, με την οποία το θύμα επαναπροσδιόρισε τη σχέση ως μια φροντίδα, ενθάρρυνε τον θύτη να πράξει το ίδιο, και στη συνέχεια αυξήθηκαν οι πιθανότητες επιβίωσης. Όταν σταματά η σεξουαλική κακοποίηση, μερικοί επιζώντες βιώνουν περισσότερο σύγκρουση. Από την μία πλευρά, είναι ευτυχείς ότι η κατάχρηση έχει σταματήσει, αλλά από την άλλη πλευρά, νιώθουν εγκαταλελειμμένοι ή ότι απορρίφθηκαν (Shirley, 2008).

Πολλοί επιζώντες, στις προσπάθειές τους να κατανοήσουν γιατί είχαν κακοποιηθεί σεξουαλικά ως παιδιά, αναγνώρισαν ότι ο θύτης είχε κακοποιηθεί ως παιδί. Αυτή η γνώση φαίνεται να παρέχει άνεση σε ορισμένα θύματα. Για άλλους, παρείχε έναν λόγο για τον λόγο που συνέβη η κακοποίηση (Shirley, 2008).

Αν και ο δεσμός μεταξύ θύματος και θύτη έχει καταρρεύσει με την πάροδο του χρόνου, χωρίς κάποια παρέμβαση, αυτό συμβαίνει πολύ αργά. Η συμβουλευτική θα μπορούσε να είναι μια τέτοια παρέμβαση. Μια από τις διαδικασίες παροχής συμβουλών, μεταξύ άλλων, ήταν να αμφισβητήσουμε αυτές τις γνωστικές στρεβλώσεις ή στρατηγικές επιβίωσης, επιτρέποντας έτσι την αναθεώρηση της σχέσης και την ενδυνάμωση των θυμάτων ώστε να δημιουργήσουν την δική τους προοπτική και να ανακαλύψουν την αίσθηση του εαυτού τους. Αυτό με τη σειρά του θα μπορούσε να επιτρέψει στα θύματα να διαχωριστούν ψυχολογικά από τους θύτες. Παρ' όλα αυτά, καθώς τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης έμαθαν για άλλα θύματα που είχαν υποστεί κακοποίηση από τον ίδιο δράστη, συχνά ξεκίνησαν δράση για την προστασία άλλων θυμάτων (Shirley, 2008).

Ο συναισθηματικός δεσμός μεταξύ των περισσότερων θυμάτων παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης και παραβατών φαίνεται ότι παραμένει και στην ενηλικίωση. Ο Graham ισχυρίστηκε ότι αυτός ο δεσμός ήταν συνέπεια της κατάχρησης και των επακόλουθων στρατηγικών επιβίωσης του θύματος (Shirley, 2008).

Σε περίπτωση σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, υπήρχε κάποιο είδος δεσμού πριν από την έναρξη της σεξουαλικής κακοποίησης. Οι παιδοφελείς κάνουν λόγο για την εδραίωση μιας σχέσης με ένα πιθανό θύμα και για την εμπιστοσύνη τους ως μέρος του τρόπου λειτουργίας τους. Χωρίς μια ήδη υπάρχουσα σχέση, η χρόνια κατάχρηση δεν θα μπορούσε να επιμείνει. Ο κίνδυνος του θύματος να αποκαλύψει την κατάχρηση θα ήταν υπερβολικά μεγάλος. Η θέση της εξουσίας που διαπράττει ο θύτης σε σχέση με το θύμα, σε συνδυασμό με μια καθιερωμένη σχέση, επιτρέπει στον θύτη να εκμεταλλευτεί αυτή την σχέση και να κακοποιήσει σεξουαλικά το εκάστοτε παιδί, με την προϋπόθεση ότι το παιδί δεν θα αποκαλύψει την κακοποίηση ή θα είναι απρόθυμο να την αποκαλύψει (Shirley, 2008).

Ο Graham ισχυρίστηκε ότι ο χρόνος που κρατούνται όμηροι ενδέχεται να μην είναι η σχετική μεταβλητή για τον προσδιορισμό της ανάπτυξης και της συντήρησης

του συνδρόμου της Στοκχόλμης. Επίσης, ισχυρίστηκε ότι αυτό εξαρτιόταν περισσότερο από τα γεγονότα και τις ψυχολογικές διαδικασίες που συνέβησαν κατά την περίοδο της αιχμαλωσίας. Η ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης και η συντήρηση του ήταν πιο πιθανό να εξαρτώνται από την αντιληπτή ικανότητα του θύματος να δραπετεύσει. Παρ' όλο που οι ενήλικες επιζώντες σεξουαλικής κακοποίησης, ως ομάδα θυμάτων, εκτέθηκαν στους τέσσερις προδρόμους που προσδιορίστηκαν από τον Graham για παρατεταμένες περιόδους, η ανικανότητά τους να ξεφύγουν ήταν πραγματική (Shirley, 2008).

Οι γνωστικές στρεβλώσεις ήταν στρατηγική επιβίωσης που προέκυψε από την έκθεση στις τέσσερις προδρομικές συνθήκες που ο Graham αναγνώρισε ως αναγκαίες για την ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης. Αν δεν υπήρχαν οι γνωστικές στρεβλώσεις, σε κάποιο βαθμό, το σύνδρομο της Στοκχόλμης δεν μπορούσε να ειπωθεί ότι ήταν παρόν. Ως εκ τούτου, ο Graham κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι γνωστικές στρεβλώσεις ήταν μέρος της ανάπτυξης του συνδρόμου. Η ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης στα παιδιά θα μπορούσε να είναι παρόμοια με αυτή των ομήρων που περιγράφεται από τον Graham. Το γεγονός ότι ένα άτομο ήταν σε θέση για σεξουαλική κακοποίηση παιδιών δείχνει ότι ο θύτης ήταν σε θέση να επηρεάσει την σκέψη ενός παιδιού για να πάρει τη σιωπή του για μια χρονική περίοδο (Shirley, 2008).

Όπως αναφέρθηκε, όλα τα παιδιά τα οποία υπήρξαν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης δεν παρουσίαζαν οπωσδήποτε το σύνδρομο της Στοκχόλμης, αλλά φαίνεται ότι όσοι έχουν υποβληθεί σε συνεχιζόμενη σεξουαλική κακοποίηση σε σχέση με τα οικογενειακά ή κοινωνικά τους δίκτυα ιδιαίτερα επιρρεπή στην ανάπτυξη αυτού του συνδρόμου. Πρώτον, η εξάρτηση των παιδιών από τους ενήλικες για τροφή και προστασία θα προωθούσε την ανάπτυξη ενός συναισθηματικού δεσμού. Όσο ισχυρότερη είναι η συναισθηματική σχέση και όσο πιο στενή είναι η οικογενειακή σχέση μεταξύ θύματος και θύτη, τόσο πιο ευάλωτο μπορεί να είναι το θύμα σεξουαλικής κακοποίησης στην ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης (Shirley, 2008).

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης μπορεί να παρέχει μια ορθολογική και συναρπαστική εξήγηση για την αμηχανία της απροθυμίας των ενήλικων θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης να αποκαλύψουν καθώς και τα απογοητευτικά φαινόμενα

των θυμάτων, τα οποία αποκαλύπτουν ή εγκληματικά αναφέρουν και κατόπιν ανακαλούν τους ισχυρισμούς τους. Οι θύτες είναι εξειδικευμένοι χειριστές, πολλοί από τους οποίους είναι σε θέση να χειραγωγήσουν τα θύματα (και μερικές φορές και τους παρευρισκόμενους) για μεγάλα χρονικά διαστήματα, κατασκευάζοντας περίπλοκα συστήματα άρνησης και να διατηρούν σχέσεις κάτω από ψευδείς προθέσεις (Ward, & Siegert, 2002).

Οι παρευρισκόμενοι, ιδίως εκείνοι που έχουν αναπτύξει δεσμό με τον θύτη, ενδέχεται να μην υποστηρίζουν την αναφορά σε εγκληματικές ενέργειες και θα μπορούσαν να πείσουν τα θύματα να διατηρήσουν τη συνωμοσία της σιωπής. Ως εκ τούτου, ενδέχεται να είναι απρόθυμοι ή ανάρμοστο να υποστηρίζουν άτομα για θύματα σεξουαλικής κακοποίησης. Μπορεί να είναι αναξιόπιστοι ή προφανώς ζημιογόνοι μάρτυρες σε δικαστικές διαδικασίες. Τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών που επιλέγουν να επιδιώξουν την δικαιοσύνη θα απαιτήσουν ενδεχομένως ένα επίπεδο υποστήριξης που οι παρευρισκόμενοι ενδέχεται να είναι ανίκανοι ή απρόθυμοι να παρέχουν (Ward, & Siegert, 2002).

Τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης ενδέχεται να μην είναι σε θέση να αποκαλύψουν ή να καταγγείλουν την κατάσταση που βιώνουν, έως ότου έχουν αρχίσει την διαδικασία ψυχολογικού διαχωρισμού από τον θύτη. Για πολλά θύματα αυτό θα μπορούσε να συμβεί λίγα χρόνια μετά τη διακοπή της σεξουαλικής κακοποίησης τους. Τα άτομα του εξωτερικού περιβάλλοντος θα δυσκολευτούν να κατανοήσουν την απροθυμία των θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης να καταγγείλουν την κατάσταση που βίωσαν, συμβάλλοντας κατά λάθος στη διαδικασία θυματοποίησης. Λόγω των επιπτώσεων του συνδρόμου της Στοκχόλμης, οι απαντήσεις των θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης θα μπορούσαν να παρερμηνευθούν από το εξωτερικό περιβάλλον ως αμφιβολία (Shirley, 2008).

Η εισαγωγή οποιουδήποτε καθεστώτος περιορισμού θα μπορούσε να θέσει σε μειονεκτική θέση τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης. Η χρονική περίοδος δεν πρέπει να αποτελεί αμυντικό επιχειρήμα για τον θύτη. Οι υπηρεσίες ποινικής δικαιοσύνης θα έπρεπε να εξετάσουν προσεκτικά τις συνέπειες του συνδρόμου της Στοκχόλμης, καθώς και να αξιολογούν τις καθυστερημένες καταγγελίες ή τους λεγόμενους κακόβουλους ισχυρισμούς (Shirley, 2008).

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης ως φαινόμενο σπάνια συζητείται στη βιβλιογραφία για την σεξουαλική κακοποίηση παιδιών. Έτσι, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι τα παιδιά που έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση δεν αναγνωρίζονται ως θύματα του συνδρόμου της Στοκχόλμης (Shirley, 2008).

Ποτέ δεν είναι εύκολο για τα θύματα, είτε παιδιά είτε ενήλικες, να αποκαλύψουν την σεξουαλική κακοποίηση που έχουν υποστεί. Οι βαθιά εδραιωμένες τεχνικές επιβίωσης που χρησιμοποιούνται από τα θύματα συνέχισαν να προστατεύουν τον θύτη πολύ καιρό μετά τη διακοπή της κακοποίησης. Κατά συνέπεια, τα ενήλικα θύματα είναι απρόθυμοι να αναφέρουν την σεξουαλική θυματοποίηση που βίωσαν ως παιδιά. Το σύνδρομο της Στοκχόλμης μπορεί να μην είναι η μόνη διαθέσιμη εξήγηση για να εξηγήσει αυτό το φαινόμενο. Παρ' όλα αυτά, αυτό το σύνδρομο έχει προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την απροθυμία των ενήλικων θυμάτων να καταγγέλλουν την σεξουαλική κακοποίηση τους (Shirley, 2008).

4.3 Τραυματική Θεωρία των Dutton και Painter

Η θεωρία του Dutton και Painter (1993) σχετικά με την τραυματική σύνδεση είναι παρόμοια με την θεωρία του συνδρόμου της Στοκχόλμης του Graham. Σύμφωνα με αυτούς τους θεωρητικούς, σχηματίζονται ισχυρές συναισθηματικές προσκολλήσεις σε σχέσεις που χαρακτηρίζονται από δύο παράγοντες την ανισορροπία ισχύος και την διαλείπουσα καλή - κακή μεταχείριση. Η ανισορροπία ισχύος δημιουργεί μια δυναμική εξουσίας στην οποία τόσο ο υποκείμενος όσο και ο κυρίαρχος εταίρος γίνονται όλο και περισσότερο εξαρτημένοι ο ένας από τον άλλο. Στις σχέσεις που διαστρέφονται, η σωματική καθώς και η συναισθηματική κακοποίηση από τον κυρίαρχο εταίρο (δηλαδή τον θύτη) χρησιμεύει για την δημιουργία και την διατήρηση της ανισορροπίας ισχύος. Η εναλλαγή της ενίσχυσης και της τιμωρίας παράγει τον ισχυρό συναισθηματικό δεσμό του θύματος με τον θύτη (Graham, et al., 1995).

Ο συναισθηματικός δεσμός παρεμβαίνει στην αποσύνδεση, αποχώρηση ή παραμονή εκτός μιας καταχρηστικής σχέσης. Με την πάροδο του χρόνου μακριά από τον θύτη, αναμένεται ότι η μνήμη της παρελθούσας κατάχρησης εξασθενεί και ο φόβος υποχωρεί (Graham, et al., 1995).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας των Dutton και Painter (1993) για τις γυναίκες που κακοποιήθηκαν και διαχωρίστηκαν από τους κακοποιούς τους έδειξε ότι, αμέσως μετά το διαχωρισμό και 6 μήνες μετά, η διακοπή της κατάχρησης (δηλαδή η αρνητικότητα των αρνητικών συμπεριφορών κατά την διάρκεια της κακοποίησης συν την θετικότητα των θετικών συμπεριφορών μετά την κακομεταχείριση) και οι μετατοπίσεις ισχύος που προκύπτουν ήταν οι καλύτεροι προγνωστικοί παράγοντες ενός συνδρόμου κατάχρησης αποτελούμενο από τρεις σημαντικά σχετιζόμενες εξαρτώμενες μεταβλητές την προσκόλληση, την μειωμένη αυτοεκτίμηση καθώς και το έμπειρο τραύμα. Οι γυναίκες με την χαμηλότερη αυτοεκτίμηση είχαν βιώσει το μεγαλύτερο τραύμα. Για έξι μήνες μετά το διαχωρισμό, σε σύγκριση με αμέσως μετά το διαχωρισμό, αν και μόνο το 9% των γυναικών είχαν επιστρέψει για να ζήσουν με τους θύτες τους, δεν υπήρξαν αλλαγές στην αυτοεκτίμηση, το 73% των βαθμολογιών προσκόλλησης ήταν εξίσου ισχυρό και οι τραυματικές βαθμολογίες ήταν 57% χαμηλότερες (Graham, et al., 1995).

Συνοπτικά, τα στοιχεία δείχνουν ότι, για πολλές γυναίκες, η κακοποίηση συνδέεται θετικά με την δύναμη της προσκόλλησης και την μακροζωία της σχέσης

μετά από την κακοποίηση. Ακόμη και μετά το διαχωρισμό από τον θύτη, τα θύματα συχνά παραμένουν έντονα συνδεδεμένα με αυτόν. Σύμφωνα με τη θεωρία του συνδρόμου της Στοκχόλμης, αυτή η παράδοξη συσχέτιση είναι μια στρατηγική τόσο για την αντιμετώπιση όσο και για την κατάληξη αυτής της κατάχρησης (Graham, et al., 1995).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το σύνδρομο της Στοκχόλμης αφορά μια ψυχολογική μετατόπιση που συμβαίνει σε αιχμαλωσία όταν απειλείται σοβαρά το θύμα αλλά ταυτόχρονα παρουσιάζονται πράξεις ευγένειας από τους θύτες. Οι αιχμάλωτοι που εμφανίζουν το σύνδρομο τείνουν να συμπονοούν ιδιαίτερα τους θύτες τους. Όταν υποβάλλονται σε παρατεταμένη αιχμαλωσία μπορούν να αναπτύξουν έναν ισχυρό δεσμό με τους θύτες τους, και σε ορισμένες περιπτώσεις συμπεριλαμβανομένου ενός σεξουαλικού ενδιαφέροντος.

Σύμφωνα με την ψυχαναλυτική άποψη του συνδρόμου, αυτή η τάση μπορεί να είναι αποτέλεσμα της χρήσης της στρατηγικής που εξελίχθηκε από τα νεογέννητα μωρά για να σχηματίσουν μια συναισθηματική προσήλωση στον πλησιέστερο ισχυρό ενήλικα, προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η πιθανότητα ότι αυτός ο ενήλικας θα επιτρέψει την επιβίωση τους, εάν δεν αποδειχθεί επίσης και ως μια καλή γονική φιγούρα. Αναμφισβήτητα, αυτό το σύνδρομο θεωρείται πρωταρχικό παράδειγμα για τον αμυντικό μηχανισμό αναγνώρισης.

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στο σύνδρομο της Στοκχόλμης είναι ότι οι απαγωγείς μπορεί να πραγματοποιούν μικρές πράξεις καλοσύνης προς τους αιχμαλώτους τους. Η απειλή του θανάτου εξουδετερώνεται από αυτές τις χειρονομίες του απαγωγέα, με αποτέλεσμα πολλές φορές οι απαχθέντες να ταυτίζονται ψυχικά με αυτόν, προκειμένου να επιβιώσουν. Το σύνδρομο της Στοκχόλμης χρειάζεται περίπου τέσσερις ημέρες για να δημιουργηθεί, όμως μπορεί να διαρκέσει για μεγάλο χρονικό διάστημα, αφότου τελειώσει η δοκιμασία που το προκάλεσε.

Στις περιπτώσεις του συνδρόμου της Στοκχόλμης, ο αιχμάλωτος βρίσκεται σε κατάσταση όπου ο θύτης έχει απογυμνώσει σχεδόν όλες τις μορφές ανεξαρτησίας και έχει αποκτήσει τον έλεγχο της ζωής του θύματος, καθώς και τις βασικές ανάγκες επιβίωσης. Ο αιχμάλωτος πρέπει να κλαίει για φαγητό, να παραμένει σιωπηλός και να βρίσκεται σε ακραία κατάσταση εξάρτησης. Έπειτα, το θύμα αρχίζει έναν αγώνα για επιβίωση, βασιζόμενος στον θύτη.

Έρευνες έχουν δείξει ότι οι όμηροι μπορούν να διατηρούν συνεχιζόμενη επαφή με τον κακοποιό και υψηλό επίπεδο συναισθημάτων. Στην πραγματικότητα, οι

εμπειρογνώμονες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η ένταση, όχι η διάρκεια του συμβάντος, σε συνδυασμό με την έλλειψη σωματικής κακοποίησης είναι πιθανότερο να δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη του συνδρόμου της Στοκχόλμης (Peak, et al., 2008, Vecchi, 2009, Carver, 2011).

Μελετώντας σύγχρονες έρευνες, οι περισσότερες από τις οποίες βασίστηκαν σε συνεντεύξεις θυμάτων, γίνεται αντιληπτό ότι το σύνδρομο της Στοκχόλμης ήταν περισσότερο κανόνας παρά εξαίρεση σε θύματα ομηρίας (de Fabrique, et al., 2007, Shirley, 2008, Cooper, 2008).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adorjan M., Christensen T., Kelly B., & Pawluch D., (2016). Stockholm Syndrome as Vernacular Resource, *The Sociological Quarterly*, 53(3): 454 – 474.

Alexander D.A., & Klein S., (2010). Hostage-taking: motives, resolution, coping and effects, *Advances in Psychiatric Treatment*, (16): 176 – 183.

Ase C., (2015). Crisis Narratives and Masculinist Protection: GENDERING THE ORIGINAL STOCKHOLM SYNDROME, *International Feminist Journal of Politics*, 17(4): 595 – 610.

Berliner L., & Conte J.R., (1990). The process of victimization: The victims' perspective, *Child Abuse & Neglect*, 14(1): 29 – 40.

Canter D., Hughes D., & Kirby S., (1998). Pedophilia: Pathology, criminality, or both? The development of a multivariate model of offence behavior in child sexual abuse, *The Journal of Forensic Psychiatry*, (9): 532 – 555.

Cantor C., & Price J., (2009). Traumatic entrapment, appeasement and complex post-traumatic stress disorder: evolutionary perspectives of hostage reactions, domestic abuse and the Stockholm syndrome, *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 41(5): 71 – 86.

Carver J.M., (2011). Love and Stockholm syndrome: the mystery of loving an abuser, *Counseling Resource Therapy*, 1 - 4.

Chase E., & Statham J., (2005). Commercial and sexual exploitation of children and young people in the UK: A review, *Child Abuse Review*, 14(1): 4 – 25.

Craissati J., McClurg G., & Browne K., (2002). Characteristics of perpetrators of child sexual abuse who have been sexually victimized as children, *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, (14): 225–239

Cooper H.H.A., (2008). Close Encounters of an Unpleasant Kind: Preliminary Thoughts on the Stockholm Syndrome, *Journal of Police Crisis Negotiations*, 5(2): 81 – 109.

David A., & Kahn M.D., (2012). Stockholm Syndrome Manifestation of Munchausen: An Eye-Catching Misnomer, *Journal of Psychiatric Practice*, 18(4): 296 – 303.

de Fabrique N., van Hasselt V., Vecchi G., & Romano S., (2007). Common Variables Associated with the Development of Stockholm Syndrome: Some Case Examples, *Victims & Offenders: An International Journal of Evidence-based Research, Policy, and Practice*, 2(1): 91 - 98.

Elliott M., Browne K., & Kilcoyne J., (1995). Child sexual abuse prevention: What offenders tell us, *Child Abuse and Neglect*, (19): 579 – 594.

Graham D., Rawlings E., Ihms K., Latimer D., Foliano J., Thomson A., Suttman K., Farrington M., & Hacker R., (1995). A Scale for Identifying “Stockholm Syndrome” Reactions in Young Dating Women: Factor Structure, Reliability, and Validity, *Violence & Victims*, 10(1): 3 – 22.

Jameson C., (2010). The “Short Step” from Love to Hypnosis: A Reconsideration of the Stockholm Syndrome, *Journal of Cultural Research*, 14(4): 337 – 355.

Jordan J., Patel B., & Rapp L., (2013). Domestic minor sex trafficking: A social work perspective on misidentification, victims, buyers, traffickers, treatment, and reform of current practice, *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 23(3): 356 -369.

Jülich S., (2005). Stockholm syndrome and child sexual abuse, *Journal of Child Sexual Abuse*, 14(3): 107 - 129.

Kuleshnyk I., (1984). The Stockholm syndrome: towards an understanding, *Social Action Law*, 10(2): 37 - 42.

Mackenzie I., (2004). The Stockholm Syndrome Revisited: Hostages, Relationships, Prediction, Control and Psychological Science, *Journal of Police Crisis Negotiations*, 4(1): 5 – 21.

McKenzie I., (2008). The Stockholm Syndrome Revisited: Hostages, Relationships, Prediction, Control and Psychological Science, *Journal of Police Crisis Negotiations*, 4(1): 2 – 25.

Minu N., (2015). Stockholm syndrome: A self delusive survival strategy, *International Journal of Advanced Research*, 3(11): 385 – 388.

Namnyak M., Tufton N., Szekely R., Toal M., Worboys S., & Sampson E.L., (2007). Stockholm syndrome: Psychiatric diagnosis or urban myth? *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 117(1): 4 – 11.

Ost S., (2004). Getting to grips with sexual grooming? The new offence under the Sexual Offences Act, *Journal of Social Welfare and Family Law*, 26(2): 147 - 159.

Peak K.J., Radli E., Pearson C., & Balaam D., (2008). Hostage Situations in Detention Settings Planning and Tactical Considerations, *FBI Law Enforcement Bulletin*, 77(10): 1 - 32.

Shirley J., (2008). Stockholm Syndrome and Child Sexual Abuse, *Journal of Child Sexual Abuse*, 14(3): 107 – 129.

Shirley J., & Eileen O., (2016). Does grooming facilitate the development of Stockholm syndrome? The social work practice implications, *Social Work*, 28(3): 47 - 56.

Speckhard A., Tarabrina N., Krasnov V., & Mufel N., (2005). Stockholm Effects and Psychological Responses to Captivity in Hostages Held by Suicide Terrorists, *Traumatology*, 11(2): 139 - 155.

Wallace P., (2017). How can she still love him? Domestic violence and the Stockholm Syndrome, *Community Practitioner*, 80(10): 2 - 32.

Ward T., & Siegert C.A., (2002). Towards a comprehensive theory of child sexual abuse: A theory knitting perspective. *Psychology, Crime and Law*, (9): 319 – 351.

Williams A., (2015). Child sexual victimisation: Ethnographic stories of stranger and acquaintance grooming, *Journal of Sexual Aggression*, 21(1): 28 – 42.

Vecchi G.M., (2009). Conflict & crisis communication: workplace and school violence, Stockholm Syndrome and abnormal psychology, *Annals of the American Psychotherapy Association*, 12 - 30.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Νοσηλευτική Διεργασία: 1^ο Νοσηλευτικό Περιστατικό

Κορίτσι ηλικίας 10 ετών εισήχθη στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Πατρών «Παναγία η Βοήθεια» στην παθολογική κλινική.

Η ασθενής έχει τραύματα και μώλωπες σε όλο το εύρος του σώματος της και παρουσιάζει ατονία, κόπωση και έλλειψη συγκέντρωσης ενώ έχει έντονο άγχος. Ακόμη, παρουσιάζει έντονη αποστροφή προς το ιατρονοσηλευτικό προσωπικό και τις πράξεις τους, καθώς και σε συγγενείς και φίλους. Τέλος, κατά τη διάρκεια της νύχτας, ακούγονται κραυγές από το δωμάτιο επιζητώντας ένα συγκεκριμένο πρόσωπο.

Πίνακας 1: Νοσηλευτική Διεργασία 1^{ου} Περιστατικού.

<i>Αξιολόγηση ασθενούς – Ανάγκες – Προβλήματα – Νοσηλευτική διάγνωση</i>	<i>Αντικειμενικός σκοπός</i>	<i>Προγραμματισμός Νοσηλευτικής Φροντίδας</i>	<i>Εφαρμογή Νοσηλευτικής Φροντίδας</i>	<i>Εκτίμηση Αποτελέσματος</i>
Τραύματα και μώλωπες στο σώμα.	Αποκατάσταση των τραυμάτων και εξιχνίαση προέλευσής τους (π.χ. σωματική ή σεξουαλική κακοποίηση, αναγκαστική λήψη ουσιών κ.τ.λ.)	Προετοιμασία της ασθενούς για εξετάσεις (ακτινολογικές και αιματολογικές), καθώς και ιατροδικαστική εξέταση και συλλογή δειγμάτων (τρίχες, αίμα, ούρα, σωματικά υγρά)	Λήψη των εξετάσεων και χορήγηση παυσίπων. Εφαρμογή κρύων επιθεμάτων και κομπρέσες με αλουμινόνερο στις περιοχές με μώλωπες.	Ίχνη σωματικής κακοποίησης και κανένα ίχνος σεξουαλικής. Αποκατάσταση των τραυμάτων.

<p>Ατονία και κόπωση.</p>	<p>Αποκατάσταση του αισθήματος ατονίας και κόπωσης.</p>	<p>Αποφυγή μετακινήσεων της ασθενούς και παραμονή της σε κλίνη. Χορήγηση βιταμινών και τροφίμων πλούσιων σε θρεπτικά συστατικά.</p>	<p>Η ασθενής θα μείνει εντός του νοσοκομειακού χώρου.</p>	<p>Αποκαταστάθηκε το αίσθημα ατονίας και κόπωσης.</p>
<p>Έλλειψη συγκέντρωσης.</p>	<p>Αποκατάσταση της έλλειψης συγκέντρωσης.</p>	<p>Παροχή ενός ασφαλούς και χαλαρωτικού περιβάλλοντος.</p>	<p>Χαμηλός φωτισμός στον θάλαμο, αποφυγή τοξικότητας ή παρενεργειών δραστικών ουσιών.</p>	<p>Αποκαταστάθηκε η έλλειψη συγκέντρωσης.</p>

<p>Έντονο άγχος και αποστροφή προς ιατρονοσηλευτικό προσωπικό και συγγενείς.</p>	<p>Μείωση του άγχους και αποστροφής.</p>	<p>Δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και συζήτηση με την ασθενή προκειμένου να εκφράσει τα συναισθήματα της.</p>	<p>Προσεγγίζοντας σωστά την ασθενή δημιουργήθηκε κλίμα εμπιστοσύνης και μετά από πολύωρη συζήτηση η ασθενής εξέφρασε τα συναισθήματα της.</p>	<p>Η ασθενής δεν είναι πια αγχωμένη και παρουσιάζει πιο θετική συμπεριφορά στην επαφή με τους οικείους της.</p>
<p>Εφιάλτες και κραυγές απευθυνόμενες σε ορισμένο πρόσωπο.</p>	<p>Εξασφάλιση ήρεμου ύπνου/εξάλειψη εφιαλτών.</p>	<p>Δημιουργία κλίματος απαλλαγμένου από στρες και άγχος, εφαρμογή τεχνικών μυϊκής χαλάρωσης, εφαρμογή προγράμματος</p>	<p>Δημιουργήθηκε ήρεμο περιβάλλον γύρω από την ασθενή. Έγιναν ασκήσεις μυϊκής χαλάρωσης σε</p>	<p>Η ασθενής κοιμάται ήρεμη χωρίς ανεπιθύμητες εκρήξεις κατά τη διάρκεια της νύχτας.</p>

		ύπνου και προσεγγιστική συζήτηση για εξωτερίκευση των τραυματικών εμπειριών καθώς και η συσχέτισή τους με το αναφερόμενο άτομο.	συνδυασμό με θεραπευτικό παιχνίδι. Πολύωρη συζήτηση και εξακρίβωση πως το αναφερόμενο άτομο είναι ο θύτης.	
--	--	--	---	--

Νοσηλευτική Διεργασία: 2^ο Νοσηλευτικό Περιστατικό

Γυναίκα ηλικίας 27 ετών εισήχθη στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Πατρών «Παναγία η Βοήθεια» στην παθολογική κλινική.

Η ασθενής είναι υποσιτισμένη, παρουσιάζει ατονία και έλλειψη συγκέντρωσης ενώ έχει έντονο άγχος. Ακόμη, εμφανίζει ευερεθιστότητα και μετά από εξετάσεις διαπιστώθηκε πως η ύπαρξη επικείμενης εγκυμοσύνης.

Πίνακας 2: Νοσηλευτική Διεργασία 2^{ου} Περιστατικού.

<i>Αξιολόγηση ασθενούς – Ανάγκες – Προβλήματα – Νοσηλευτική διάγνωση</i>	<i>Αντικειμενικός σκοπός</i>	<i>Προγραμματισμός Νοσηλευτικής Φροντίδας</i>	<i>Εφαρμογή Νοσηλευτικής Φροντίδας</i>	<i>Εκτίμηση Αποτελέσματος</i>
Υποσιτισμένη.	Επαναφορά της ασθενούς σε φυσιολογικά επίπεδα τόσο σωματικά όσο κι οργανικά.	Προετοιμασία της ασθενούς για εξετάσεις (ακτινολογικές, αιματολογικές, ηλεκτρολυτικές). Χορήγηση βιταμινών, ηλεκτρολυτών, πλούσιου σε διατροφικά συστατικά γεύματος.	Λήψη των εξετάσεων και χορήγηση βιταμινών, ηλεκτρολυτών, τήρηση διατροφικού προγράμματος πλούσιου σε θρεπτικά συστατικά .	Αποκατάσταση του υποσιτισμού. Επανήλθε το ισοζύγιο των υγρών της.

<p>Ατονία και κόπωση.</p>	<p>Αποκατάσταση του αισθήματος ατονίας και κόπωσης.</p>	<p>Αποφυγή μετακινήσεων της ασθενούς και παραμονή της σε κλίνη.</p>	<p>Η ασθενής θα μείνει εντός του νοσοκομειακού χώρου.</p>	<p>Αποκαταστάθηκε το αίσθημα ατονίας και κόπωσης.</p>
<p>Έλλειψη συγκέντρωσης.</p>	<p>Αποκατάσταση της έλλειψης συγκέντρωσης.</p>	<p>Παροχή ενός ασφαλούς και χαλαρωτικού περιβάλλοντος.</p>	<p>Χαμηλός φωτισμός στον θάλαμο, αποφυγή τοξικότητας ή παρενεργειών δραστικών ουσιών.</p>	<p>Αποκαταστάθηκε η έλλειψη συγκέντρωσης.</p>

<p>Έντονο άγχος και ευερεθιστότητα.</p>	<p>Μείωση του άγχους και της οξύθυμιας.</p>	<p>Δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και συζήτηση με την ασθενή προκειμένου να εκφράσει τα συναισθήματα του, καθώς και προσπάθεια κατανόησης και αντιμετώπισης της αιτίας ευερεθιστότητας.</p>	<p>Προσεγγίζοντας σωστά την ασθενή δημιουργήθηκε κλίμα εμπιστοσύνης και μετά από πολύωρη συζήτηση η ασθενής εξέφρασε τα συναισθήματα της με πιο ήρεμο τρόπο.</p>	<p>Η ασθενής δεν είναι πια αγχωμένη και οξύθυμη.</p>
<p>Εγκυμοσύνη</p>	<p>Η αποδοχή της εγκυμοσύνης από τη μητέρα, η λήψη αποφάσεων για αυτή καθώς και η παραδοχή για</p>	<p>Προσέγγιση της ασθενούς με ήρεμο τρόπο έτσι ώστε να γίνουν αντιληπτές οι επιθυμίες της και τα συναισθήματα της για τη</p>	<p>Το νοσηλευτικό προσωπικό πλησίασε την ασθενή και κατάφερε μετά από πολύωρη συζήτηση να</p>	<p>Αφού επήλθε η ψυχολογία της ασθενούς, αποφάσισε να κυοφορήσει κανονικά. Έγιναν όλες οι</p>

	<p>το ποιος είναι ο άλλος γονιός.</p>	<p>κατάσταση που βιώνει.</p>	<p>αποσπάσει τα συναισθήματα της ασθενούς και την επιθυμία της να κρατήσει το παιδί που κυφορεί, καθότι η ίδια δήλωσε πως αφενός έπεσε θύμα βιασμού, αφετέρου είχε αναπτύξει συναισθήματα για το βιαστή της.</p>	<p>απαραίτητες εξετάσεις και δόθηκαν όλες οι χρήσιμες συμβουλές για μια φυσιολογική εγκυμοσύνη.</p>
--	---------------------------------------	------------------------------	--	---

